

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Marko Berkopec

Ugrabitve kot grožnja človekovi varnosti – vzroki in posledice

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Marko Berkopec

Mentor: izr. prof. dr. Uroš Svete

Ugrabitve kot grožnja človekovi varnosti – vzroki in posledice

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

Hvala mentorju, izr. prof. dr. Urošu Svetetu, za dobre nasvete, strokovno vodstvo in odzivnost.

Največja zahvala moji družini, mami Mariji, očetu Andreju in bratu Simonu, za vso izkazano podporo in optimizem. Posebna zahvala moji zaročenki Darji, za potrpljenje, spodbudo, navdih in neomajno podporo.

Hvala tudi vsem, ki niste bili omenjeni, pa ste kakorkoli prispevali k nastanku tega magistrskega dela.

Ugrabitve kot grožnja človekovi varnosti – vzroki in posledice

Koncept človekove varnosti je v današnjem času osredotočen na posameznika in ne več samo na varnost držav pred vojaško agresijo. Skozi zgodovino vsi dogodki, povezani z odvzemanjem svobode, niso bili enako odmevni, so pa bili prisotni praktično v vseh obdobjih. Po več tisoč letih prisotnosti ugrabitev v zabeleženi zgodovini, ko so take aktivnosti izvajale različne skupine, so se te v poznih šestdesetih oziroma zgodnjih sedemdesetih letih 20. stoletja preoblikovale v to, kar pod pojmom ugrabitev poznamo danes. Govorimo o nekakšni kombinaciji terorističnih in kriminalnih dejanj. Teroristične skupine uporabljajo ugrabitve kot del taktike zastraševanja in tudi kot način pridobivanja finančnih sredstev. Dejstvo, da naj bi bil končni rezultat ob samem zajetu žrtve nepredvidljiv, daje ugrabitvam močan psihološki in čustven vpliv na vse vpletene. Statistični podatki so namreč večkrat nepopolni, državljani zaradi nezaupanja oblastem ugrabitev večkrat ne prijavijo, nekatere vlade tudi prirejo podatke v korist političnim ciljem. A vseeno imajo posamezniki običajno možnost, da lahko prav oni postanejo žrtev ugrabitve za nemogočo in se na takšno situacijo tudi ne pripravljajo.

Ključne besede: ugrabitev, človekova varnost, kriminal, terorizem.

Kidnappings as a threat to human security – causes and consequences

The concept of human security in today's world is focused on the individual and no longer deals only with state security against military aggression. During the course of history not all events connected to taking one's freedom were equally resounding, but they were present basically in every era. After several thousand years of kidnappings in the recorded history, when these activities were implemented by different groups, in the late 60' or early 70' kidnappings took the form we know today. They became a combination of crime and terrorism. Kidnappings are used by terrorist groups partly as a form of intimidation tactics and also as a way of providing financial resources. The fact that the final outcome of any kidnapping case is uncertain gives these situations a strong psychological and emotional influence on everyone involved. Statistical data is often incomplete, because citizens don't trust the authorities and therefore do not report kidnapping as they happen, some governments also alter data in order to achieve political goals. People normally don't see themselves as potential victims and therefore do not prepare themselves for such situations.

Key words: kidnapping, human security, crime, terrorism.

Kazalo vsebine

1 Uvod	7
2 Hipoteze in metodologija	8
2.1 Hipoteze	8
2.2 Metodologija	8
3 Človekova varnost	9
3.1 Razprava o osebni svobodi posameznika	10
4 Zgodovina ugrabitev.....	13
4.1 Najzgodnejši zapisi	13
4.2 Rimski imperij	14
4.3 Vikingi	17
4.4 Srednji vek	17
4.5 Turki	18
4.6 Novi vek.....	19
4.7 Pirati v 16.–18. stoletju.....	21
4.8 Ugrabljanje žensk v Istri na začetku 17. stoletja	22
4.9 Industrijska revolucija in začetek 20. stoletja	22
4.10 Druga svetovna vojna	25
4.11 Zadnja tretjina 20. stoletja	25
5 Ugrabitve v sodobnem času.....	26
5.1 Tipi ugrabitev.....	27
5.2 Uspešnost ugrabitev	33
5.3 Lokacija napada	33
5.4 Države z najvišjo stopnjo ugrabitev	34
5.5 Kako žrtve doživljajo ugrabitev.....	38
5.6 Ugrabitelji.....	43
6 Ugrabitve kot del taktike džihadističnih terorističnih skupin.....	47
6.1 ISIS	49
6.2 Boko Haram.....	49
6.3 Množičnost ugrabitev	50
7 Odziv na ugrabitve	51
7.1 Verjetnost preživetja žrtev v primeru reševalnih akcij	53
8 Ugrabitve in kibernetški prostor	53

9 Analiza ugrabitve kot percepcije ogrožanja (človekove) varnosti	56
9.1 Potovalne navade anketirancev.....	56
9.2 Občutek varnosti.....	58
9.3 Percepcija ugrabitev.....	60
9.4 Preventivna dejavnost in volja do ukrepanja	63
10 Sklep in verifikacija hipotez.....	67
11 Literatura	69
Priloga A – Anketni vprašalnik	73

1 Uvod

Ugrabitev je dejanje, ki močno posega v posameznikovo svobodo; gre za napad, ki žrtvi odvzame možnost odločanja o lastni usodi ter jo podvrže željam in ciljem ugrabitelja. Žrtvi je omejena svoboda gibanja, v izjemnih primerih so nadzorovane vse njene telesne funkcije. V tem magistrskem delu se bom ukvarjal s preučevanjem ugrabitev, torej s pojavom, ki je v sodobnem svetu prisoten tako v manj razvitih državah kot tudi v najrazvitejših državah, seveda z določenimi razlikami v zastopanosti in metodah, pa tudi v protiukrepih. Ugrabitve bom preučeval z vidika njihove grožnje človekovi varnosti, ki jo bom tudi podrobno opredelil.

Ugrabitve nikakor niso nov pojav, pač pa so nekaj, kar človek počne že skozi svojo celotno zgodovino. Pri tem je seveda treba upoštevati dejstvo, da so se tako okoliščine kot namen, s katerim so bile ugrabitve izvedene, spreminjali. Raziskal bom, kako so se ugrabitve spreminjale skozi zgodovino ter kakšno vlogo so igrale v različnih obdobjih oziroma kako so ugrabitve v svoje življenje vključevale različne civilizacije. Osredotočil se bom na vzroke za ugrabitev ter soočanje žrtev s samo ugrabitvijo, torej na aktivnosti žrtve in ugrabitelja. Zanimalo me bo tudi, katere so pojavne oblike ugrabitev ter kako se razlikujejo glede na posamezne države. V okviru magistrskega dela bom ugrabitev kot pojav podrobno razčlenil, analiziral bom glavne akterje, lokacije ugrabitev, pogostost njihovega pojavljanja, uspešnost ugrabitev in izbrane metode. Raziskal bom, kdo v svetovnem merilu izvede največ ugrabitev in kdo so najpogostejše žrtve. Ker živimo v času, ko je ena izmed glavnih groženj terorizem, bom preveril tudi, v kakšni meri ugrabitve izvajajo teroristi ter s kakšnim namenom.

Namen je povečanje osveščenosti posameznikov s tem problemom ter na ta način njihovega lažjega izogibanja oziroma spopadanja s situacijami, kjer jim je s silo odvzeta prostost in postanejo žrtev. Trenutno v slovenskem prostoru ni literature, ki bi to tematiko poglobljeno predstavljala in bi torej na enem mestu zbrala zastopanost različnih vzrokov za ugrabitev ter njene pojavne oblike.

Cilji magistrske naloge so torej opozoriti na prisotnost problema, razmejiti njegove pojavne oblike ter dobiti vpogled v njegove vzroke.

2 Hipoteze in metodologija

2.1 Hipoteze

- **Hipoteza št. 1**

Ker imajo ugrabitve oziroma jemanje talcev velik psihološki učinek na celotno družbo, poleg tega pa predstavljajo tudi vir finančnih sredstev, se jih za doseganje svojih ciljev uporabljajo tudi teroristične organizacije.

- **Hipoteza št. 2**

Zaradi razsežnosti delovanja kriminalnih združb, povezanih med drugim s preprodajo drog, in slabih možnosti delovanja državnega aparata se največ ugrabitev oseb zgodi v Kolumbiji.

- **Hipoteza št. 3**

Čeprav so ugrabitve predstavljene kot pogosta grožnja v medijih, se ljudje večinoma ne dojemajo kot potencialne žrtve in se zato tudi ne udeležujejo priprav na morebitno ugrabitev.

2.2 Metodologija

Prva metoda, ki sem jo uporabil v magistrski nalogi, je **metoda analize primarnih in sekundarnih virov**. Pri primarnih virih sem uporabil listine OZN, v sklop sekundarnih virov pa sodijo strokovni članki in knjige.

Z **analitično-sintetično metodo** sem skušal prikazati, katere pojavne oblike sestavljajo pojem ugrabitev.

Uporabil sem tudi **metodo analize statističnih podatkov**, in sicer pri pregledu podatkov o ugrabitvah, ki so jih zbrale pristojne organizacije.

Historicistično-kronološko metodo sem uporabil za prikaz zastopanosti ugrabitev v različnih zgodovinskih obdobjih.

Anketo sem izvedel za vpogled v dožemanje preučevane problematike v družbi zato, da bi ugotovil, kakšen je odnos posameznikov do ogrožanja njihove osebne varnosti z ugrabitvami.

3 Človekova varnost

»V obdobju hladne vojne so bila varnostna vprašanja (v teoriji in praksi) omejena zlasti na državo kot odločilnega akterja pri zagotavljanju nacionalne in mednarodne varnosti« (Grizold in Bučar 2011, 830). Koncept človekove varnosti je v današnjem času osredotočen na posameznika, gre za premik fokusa iz varnosti držav pred vojaško agresijo, kot je bilo to značilno v tradicionalnem pojmovanju varnosti, kjer je bila ključen subjekt država. Koncept človekove varnosti tako govori o zaščiti posameznika ter o tem, kako ga opolnomočiti (Human Security Unit 2009, 5). Sam koncept je bil predstavljen leta 1994 v Poročilu o napredku človeštva v okviru Organizacije združenih narodov in je razširil varnostno analizo ter varnostno politiko iz ozemeljske varnosti na posameznikovo varnost. Leta 1994 sta bili v ospredje postavljeni dve komponenti človekove varnosti: odsotnost strahu ter odsotnost pomanjkanja (obe komponenti izhajata iz Splošne deklaracije človekovih pravic), kasneje pa je bila dodana še komponenta dostojnega življenja, ki je prav tako vključena v koncept človekove varnosti (Gomez in Gasper 2013, 2). Človekova varnost je interdisciplinaren koncept, katerega značilnosti so osredotočenost na ljudi, delovanje v različnih sektorjih, celovitost, delovanje znotraj konteksta varnosti in preventivnost (Human Security Unit 2009, 6).

Človekova varnost se osredotoča na zaščito človeških življenj na načine, ki povečajo posameznikovo svobodo in izpolnitev. O človekovi varnosti govorimo predvsem z vidika zaščite osnovnih človekovih svoboščin, ki so jedro človekovega obstoja. To pomeni, da tu govorimo o zaščiti ljudi pred kritičnimi (resnimi) in prevladujočimi grožnjami ter situacijami, s čimer se poveča moč človeštva in možnosti uresničevanja želje po razvoju. Okolje, ki se prek človekove varnosti utvari, posamezniku priskrbi ključne gradnike za preživetje, dohodek in dostojanstvo (Human Security Unit 2009, 5). Človekova varnost ima sedem ključnih pojavnih oblik – gospodarsko, zdravstveno, osebno, politično, prehransko, okoljevarstveno in družbeno (Gomez in Gasper 2013, 2). Ugrabitve, kot del različnih oblik nasilja, predstavljajo predvsem grožnjo osebni varnosti, vsaka izmed pojavnih oblik varnosti pa ima sicer določene glavne grožnje, ki jih bom predstavil v spodnji tabeli.

Tabela 3.1: Pojavne oblike človekove varnosti in glavne grožnje

Pojavna oblika človekove varnosti	Primeri glavne grožnje
Gospodarska varnost	Revščina, nezaposlenost
Zdravstvena varnost	Smrtonosne nalezljive bolezni, nevarna hrana, podhranjenost, pomanjkanje dostopa do osnovne zdravstvene oskrbe
Osebna varnost	Fizično nasilje, kriminal, terorizem, družinsko nasilje, izkoriščanje otrok
Politična varnost	Politična represija, zloraba človekovih pravic
Prehranska varnost	Pomanjkanje hrane
Okoljevarstvo	Degradacija okolja, zmanjšanje količine pridelka, naravne katastrofe, onesnaženje
Družbena varnost	Medrasne, verske in druge napetosti, temelječe na identiteti posameznika

Vir: Human Security Unit (2009, 6).

Človekova varnost predstavlja odziv na kompleksne in med seboj povezane obstoječe in nove grožnje, ki obsegajo etnično nasilje, trgovino z belim blagom, podnebne spremembe, pandemije, mednarodni terorizem in ne nazadnje tudi nenadne gospodarske spremembe. Te grožnje zahtevajo odziv, ki ni osredotočen le na vojaške grožnje, deluje celovito in izkorišča nove priložnosti v boju za zagotavljanje varnosti ljudi (Human Security Unit 2009, 5). Osrednja ideja človekove varnosti ostaja pravica do svobodnega in dostojanstvenega življenja, brez revščine in obupa, z enakimi možnostmi do uživanja teh pravic in izkoriščanja lastnega potenciala (Gomez in Gasper 2013, 2). Človekova varnost je tako koncept, ki »bo predstavljal vedno bolj primeren katalizator vključevanja številnih ved na področje sodobne varnosti. To pomeni, da bodo študije človekove varnosti vedno pomembnejša prvina na področju proučevanja sodobne varnosti« (Vogrin in drugi 2008, 87).

3.1 Razprava o osebni svobodi posameznika

Ugrabitev je opredeljena kot omejevanje gibanja ali odvzem prostosti, ki je doseženo s silo, na skriven način ali z grožnjo, in sicer z namenom: a) pridobitve odkupnine, nagrade ali uporabo osebe kot ščita ali talca; b) storitve kaznivega dejanja ali omogočanja storitve kaznivega

dejanja; c) povzročitve telesnih poškodb in ustrahovanja žrtve ali druge osebe; d) vmešavanja v izvajanje katere koli vladne ali politične funkcije (Sanders 2003, 10). Značilnosti osebne svobode posameznika in s tem njenega odvzema so se skozi čas spreminjale, ta aktivnost pa je bila vedno prisotna in se je tako med drugim izvajala v okviru npr. vikinških vpadov, žrtvovanja ljudi pri Aztekih, »posvajanja« sovražnih plemen s strani Irokezov in rasne politike nacistične Nemčije (Newton 2002, vii). V primeru nacistov so bile ugrabitve uporabljene za identificiranje sovražnikov, oblikovanje kolektivnega strahu in mobilizacijo družbe v sledenje opredeljenim ciljem (Samuels 2010, 363). Ugrabitve so tako izvajali verski fanatiki, politični ekstremisti, avtokrati, anarhisti, sadisti, psihopati, lastniki sužnjev, tisti, ki so si prizadevali za odpravo suženjstva, starši, otroci, izobčenci v iskanju dobička in policisti, ki so delovali skladno z zakoni države. Žrtve pa obsegajo zakonce in otroke; vojake in civiliste; policiste in kriminalce; tiste na oblasti in tiste na dnu; ostarele in še nerojene. Skozi zgodovino torej ne obstaja niti profil povprečnega ugrabitelja niti standardne žrtve, kar otežuje tudi definicijo. Tako je lahko na primer odvzem prostosti viden kot ugrabitev in kot civilna aretacija hkrati (Newton 2002, vii).

Skozi zgodovino niso bili vsi dogodki, povezani z odvzemanjem svobode, enako odmevni, so pa bili prisotni praktično v vseh obdobjih. Omembe je mogoče zaslediti v številnih starodavnih tekstih, ki navajajo ugrabitve in odkupnine, ki so bile plačane v zameno za izpust. Ugrabitve, suženjstvo in jemanje talcev so pojavi, ki so med seboj neločljivo povezani. Meje med njimi so zabrisane do te mere, da je pogosto težko odkriti njihov obstoj. Ta povezanost je prisotna zato, ker je rezultat vedno isti, neki osebi je protipravno odvzeta svoboda in prisiljena se je pokoriti svojemu ugrabitelju. Žrtve so zajete z uporabo večje ali manjše sile in edini način za njihov izpust je ta, da je njihovemu ugrabitelju v zameno za njih nekaj dano, pa naj gre za materialno bogastvo ali kakšno drugo obliko odkupnine (Wright 2009, 1–3).

Človeštvo je od nekdanj nagnjeno k odvzemanju svobode drugemu, pojavnost tega pa je bila odvisna od razmerja med konceptoma svobode in moči. Kjer je moč prevzela dominantno vlogo, je bil odvzem svobode posamezniku veliko bolj verjeten (Vásquez in Porčnik 2016, 6). Suženjstvo je ena od možnih posledic ugrabitve, posameznikovo bogastvo in položaj v družbi pa sta bila dejavnika, ki sta odločala, ali ga bodo v primeru zajetja zgolj zasušnjili ali pa bodo zanj zahtevali odkupnino. Bogate in pomembne žrtve največkrat niso namenili za suženjstvo, pač pa so za njihovo svobodo zahtevali plačilo njihovih družin ali vlad, navadne vojake, ženske in otroke pa so prodali kot sužnje. Vrednost vsakega posameznika in posledično odločitev o njegovi prihodnosti (smrt, odkupnina ali suženjstvo) sta bili tako običajno določeni šele po

zajetju, a obstajajo tudi primeri, ko je bila neka tarča že vnaprej določena kot sredstvo za pridobitev odkupnine. Ne glede na to, ali je bila neka oseba izbrana vnaprej ali pa se je v posesti ugrabiteljev znašla po spletu naključij, je bil postopek vseh, ki so bili ocenjeni kot primerni za pridobitev odkupnine, podoben. Določen čas so jih s silo zadrževali na nekem mestu, kjer so navadno preživljali hude muke, po plačilu odkupnine, ki je bila za njihovo svobodo določena, pa so jih izpustili. Znesek je moral biti plačan v celoti in vsi ostali pogoji ugrabiteljev so morali biti izpolnjeni. Pri tem je bil ključen tudi čas, saj so nekatere žrtve v času, ko so bile ugrabljene, tudi podlegle slabim življenjskim pogojem (Wright 2009, 1–3).

4 Zgodovina ugrabitev

4.1 Najzgodnejši zapisi

Ugrabitve so prisotne že skoraj vso človeško zgodovino, o čemer pričajo nekateri najzgodnejši zapisi. V teh zapisih se pojavljajo navedbe o tem, da so posameznike in celo celotne družbene skupine s silo odstranili iz njihovega domačega okolja in jih prodali v suženjstvo. Pojavljajo se tudi primeri ugrabljanja z namenom pridobitve odkupnine. Veliko ljudi so med posameznimi vojnimi pohodi zajele državne vojske in tudi različni uporniki. Vse zajete ljudi so podrobno pregledali in skušali ugotoviti njihovo identiteto, saj so na podlagi te kasneje ugotavljali njihovo ceno in s tem njihovo vrednost kot pripomoček za pogajanje. Odločitve o vrednosti posameznikov so sprejemali hitro, saj niso želeli po nepotrebnem pri življenju ohranjati tistih, od katerih si niso obetali koristi. Usoda tistih, za katere je bilo določeno zahtevanje odkupnine, je bila podobna kot pri sodobnih ugrabitvah. Odvzeta jim je bila prostost in navadno so bili za nekaj časa v ujetništvu. To so preživljali praviloma v zelo slabih razmerah. Ko je bila dogovorjena cena za njihovo izpustitev, pa so jih – če so bili izpolnjeni vsi zahtevani pogoji in so bile žrtve še žive – osvobodili. Pravno gledano so bile ugrabitve vedno obravnavane kot resen zločin, o čemer priča že Hamurabijev zakonik, najstarejša kodifikacija zakonov in kazni za kršitve, ki za ugrabitelje predpisuje usmritev (Wright 2009, 1–3).

Najzgodnejši zapisi, ki govorijo o ugrabitvah, segajo v čas pred našim štetjem. Iz opisov je mogoče razbrati, da so določene posameznike ali pa tudi celotne dele družbe na silo odpeljali in jih prodali, zamenjali ali zaslužnili. Včasih so ugrabili in prodali v suženjstvo tudi celotno prebivalstvo z določenega območja. Najbolj poznan primer takšnega početja je ugrabitev Hebrejcev in njihova naselitev v Babilonu (Wright 2009, 1). Najzgodnejši primeri zaslužnjevanja ljudi so znani že iz časa sumerskega kraljestva pred 10 tisoč leti, čeprav prvih sužnjev ni bilo veliko in je šlo največkrat za vojne ujetnike. A čeprav so bili sužnji, so se lahko poročali s svobodnimi državljani. Število sužnjev so močno povečali Asirci v času od leta 1100 do 612 pred našim štetjem, ko so ugrabili veliko ljudi med osvajanjem Mezopotamije. Te osebe so bile pod tiransko vlado (Newton 2002, 285).

Egipčanska družba ni dovoljevala zaslužnjevanja lastnih državljanov, pač pa so bili lahko zaslužnjeni le zajeti tujci, pa še tu je imela prednost pri izboru vojska. V času antične Grčije je sužnjelastništvo doseglo nov razmah, na vojnih pohodih so ugrabljali tako moške kot tudi

ženske in otroke. Moški sužnji so delali na polju in skrbeli za živino, medtem ko so ženske sužnje skrbele za gospodinjstvo. V tem času se pojavijo tudi prve oblike spolnega suženjstva, saj so bile določene ženske sužnje namensko kupljene kot priležnice. V času od leta 800 do leta 600 pred našim štetjem se je število sužnjev v Grčiji zaradi povečanja števila vojnih pohodov še povečalo. Zajetim vojakom so ponudili možnost, da so svojo svobodo kupili, če pa zahtevanega zneska niso mogli zbrati, so jih prodali v suženjstvo. Življenje sužnja v Grčiji je bilo sestavljeno iz treh elementov: dela, kazni in hrane, običajna kazen za prestopke pa je bila 50 udarcev z bičem. Sužnjem je svobodo lahko podelila država, kadar ji je primanjkovalo vojakov ali pa so to storili njihovi gospodarji (Newton 2002, 286). Suženjstvo je bilo sprejet del življenja v času antične Grčije, sužnji pa so bili obravnavani kot predmeti; bili so popolnoma brez pravic, nikomur se niso mogli pritožiti, imeli niso niti pravice do življenja. Ubogati so morali ukaze svojih gospodarjev brez izjeme. Grki so suženjstvo upravičevali na podlagi filozofskih razprav Platona in Aristotela, kjer so ljudje razdeljeni na dve vrsti. Zagovarjali so tezo, da je ena izmed teh vrst že od rojstva namenjena za suženjstvo zaradi pomanjkanja inteligence, ki je ključna za avtonomno življenje, in morajo zato za njih poskrbeti njihovi gospodarji. Temeljna načela suženjstva, ki veljajo tako za antično Grčijo kot tudi za kasnejši rimski imperij, govorijo o tem, da je gospodar lastnik sužnja, njegovega življenja, zmožnosti in vse njegove lastnine. Prikrajšani so bili za vse pravne pravice, o vseh njihovih aktivnostih pa je odločal gospodar (Kirchschlaeger 2016, 68–69).

Sužnji so bili sicer v Atenah, ideološko gledano, tisti del družbe, proti kateremu so se lahko vsi ostali družbeni razredi združili, poleg tega pa so s svojim delom omogočali nekakšno složnost med bogatimi in revnimi Atenčani. Sodelovanje v vojni je bilo predstavljeno kot nekaj, kar se je povezovalo z državljanstvom, zato je bilo vključevanje sužnjev v vojaško službo za večino Atenčanov nesprejemljivo, saj so sužnje dojemali kot strahopetce (Hunt 1998, 3).

4.2 Rimski imperij

Ljudem so prostost za različne namene odvzemali tudi v času rimskega imperija, ogromno ljudi je bilo tako zasužnjenih že med punskimi vojnami s Kartagino (Newton 2002, 286). Po rimski zakonodaji je bila namreč vsakemu posamezniku, zajetemu med vojnim pohodom, odvzeta svoboda, v suženjstvo pa so bili prodani tako vojaki kot civilisti (Scheidel 2007, 7). Rimljani so ljudi torej ugrabljali (podobno kot Grki) v času vojnih pohodov, kadar pa niso bili z nikomer

v vojni, so rimski pirati napadali in ugrabljali posadke ladij, ki so plule po Sredozemskem morju (Newton 2002, 286).

Na vrhuncu moči naj bi bilo v rimskem imperiju po ocenah med 5 in 8 milijonov sužnjev, letno pa naj bi njihov priliv iz različnih virov znašal od 250.000 do 400.000 oseb (Scheidel 2007, 6). Sužnjev je bilo torej toliko in so bili tako poceni, da jih je vsak povprečno premožen državljani imel vsaj 400. Julij Cezar je sam imel okrog 20.000 sužnjev, ki jih je vključeval v delo pri različnih gradbenih projektih. Rimski sužnji pa niso le delali, pač pa so jih imeli tudi za zabavo množic (gladiatorski boji). V gladiatorskih arenah je vsako leto umrlo na tisoče ljudi, leta 80 pa jih je ob odprtju Koloseja v Rimu umrlo 5 tisoč. Gladiatorji so v arenah uprizarjali različne zgodovinske bitke, v katerih jih je večina največkrat izgubila življenje. Sužnji so se tudi upirali. Med najbolj znane spada upor, ki ga je vodil gladiator Špartak (leto 75 pred našim štetjem) in v katerem se je borilo 120.000 sužnjev ter je bil zadušen v 2 letih (Newton 2002, 286).

Gladiatorski boji, kot ena izmed oblik uporabe zajetih oseb v rimskem imperiju, izhajajo iz časov Etruščanov, ki so takšne boje prirejali na pogrebih, prav tako so gladiatorje uporabljali kot žrtveno daritev na pogrebih v pokrajini Kampaniji. Gladiatorje so sicer pridobili na različne načine, eden od najpogostejših načinov je bilo zajemanje sovražnikov med bojnimi pohodi. Gladiatorji so bili tako državna kot zasebna stvar. V Rimu so obstajale 4 javne šole, ki jih je financirala država, poleg tega pa so gladiatorje trenirali tudi zasebniki. Njihovo življenje je bilo sicer zelo monotono, njihovi skrbniki se do njih obnašali zelo kruto in gladiatorji so vsak dan trenirali z namenom pridobivanja kondicije ter obvladovanja izbranega orožja. Živel so v majhnih celicah, ki običajno niso imele oken, za vsak prestop so bili prebičani. Živel, trenirali in jedli so skupaj, kar je med njimi ustvarilo nekakšno tovarištvo, vseeno pa so se kasneje drug proti drugemu borili do smrti. Na predvečer bojev so gladiatorje prišli pogledat tudi bogati Rimljani ter si izbrali svoje favorite. Tisti gladiatorji, ki so bili poraženi, so še vedno imeli možnost za preživetje, če so si pridobili naklonjenost množice in cesarja. Če se gledalci in cesar poraženega gladiatorja niso usmili, pa ga je njegov nasprotnik pokončal. Gladiator si je z uspešnimi boji lahko pridobil svobodo in tudi druge nagrade, imena najboljših gladiatorjev so bila tudi zapisana stenah po mestu (Burks 2008, 46–49).

Zelo zgodaj je postalo priljubljeno tudi ugrabljanje pomembnih osebnosti v neki družbi, kot so plemiči in podobni, ki so imeli za delovanje države ključno vlogo. Rimljani so tako na primer

dosegli, da so okupirana ljudstva izpolnjevala njihove zahteve, v nasprotnem primeru so namreč pobili zajete posameznike (Wright 2009, 5).

V času Rimljanov so veliko ugrabljali tudi pirati, ki so bili po tem poznani že v času antične Grčije, a s to razliko, da jih je rimska država pri tem podpirala (Newton 2002, 227). Sredozemski pirati so ugrabljene osebe prodajali rimskemu imperiju, s čimer so predstavljali enega od pomembnejši virov sužnjev (Scheidel 2007, 9). Pirati so si prizadevali, da so ugrabili kar najbolj premožne posameznike, saj je bilo z njimi veliko lažje zaslužiti kot s trumami sužnjev, poleg tega pa je bilo takšno početje tudi bolj donosno, sploh zaradi rimske podpore. Rimljani so svojo odločitev kmalu obžalovali, saj se je število piratov v Sredozemlju povečalo do te mere, da so močno ovirali pomorski promet, kar je posledično pomenilo težave tudi za rimske dohodke. Za izboljšanje razmer so Rimljani proti piratom sprožili obsežen napad, ki je vključeval več 10 tisoč vojakov in se je začel leta 102 pred našim štetjem, trajal pa je več kot 35 let. Eden vidnejših generalov v tem času je bil Pompej, ki je poveljeval 270 vojnim ladjam in 124 tisoč vojakom. Skupno je bilo v bojih ubitih okrog 10.000 piratov, zajetih 377 piratskih ladij in 120 utrdb ali mest, ki so jih nadzorovali pirati (Newton 2002, 227).

Pred končnih porazom piratov v Sredozemskem morju v tistem času, leta 78 pred našim štetjem, pa so pirati ugrabili tudi svojo najbolj znano žrtev, to je bil Julij Cezar. V ujetništvu je prestal mesec dni, nato pa je bila zanj plačana odkupnina. Takoj po njegovi izpustitvi pa si je Cezar sposodil štiri galeje in 500 vojakov ter presenetil svoje ugrabitelje v času, ko so ravno proslavljali svojo zmago. Vse je zajel in jih dal križati (Newton 2002, 227). Vrednosti bogatih talcev so se skupine piratov zavedale tudi kasneje. Tako skupine piratov, ki so ropale na območju Kavkaza v zgodnjem 5. stoletju, kot navaja Wright, takšnih žtev niso prodale v suženjstvo, kjer bi zanje prejeli skromno vsoto, pač pa so ob primernem času zanje od njihovih družin raje zahtevali odkupnino. Še ena od ugrabitev, ki vključuje pomembne osebnosti, pa je ugrabitev žene in otrok armenskega kralja Sembata I., ki jo je zakrivil rivalski plemič, za izpust pa zahteval ogromno odkupnino, ki jo je kralj tudi plačal. A ugrabitve se v tistem času niso dogajale le v Evropi, pač pa tudi v muslimanskem svetu, kjer so bile prisotne od samega začetka Islama. Med primeri je naveden tudi prerok Mohamed, saj je bila ena izmed njegovih kasnejših žena ugrabljena med neko bitko in ji je bila ponujena možnost, da jo ponudijo za odkupnino ali pa se poroči z Mohamedom. Takšni dogodki so se v Islamu sicer dogajali tudi v kasnejših stoletjih. Gre za problem plemenske družbe, saj ko so bili ubiti vsi moški nekega plemena, ni bilo nikogar več, ki bi lahko obvaroval ženske in otroke. Poroka z ugrabiteljem je tako postala

najboljša izmed možnih izbir, saj sta bili alternativni zgolj suženjstvo ali smrt (Wright 2009, 5–6).

4.3 Vikingi

Ugrabitve so za uresničevanje svojih ciljev uporabljali tudi Vikingi, ki so, kar se tiče Evrope, najbolj znani po svojih vpadih na področje današnje Velike Britanije. Sprva sicer njihovi napadi niso bili tako zelo krvavi, niti ni bilo ugrabljanja, takšen primer je napad na naselbino Dorset konec 8. stoletja, kjer so Vikingi, v tem primeru naj bi šlo za Dance, sicer pobijali ljudi, ni pa zapisov o obilnem plenjenju. Zato se za začetek znamenitih plenjenj po ozemlju današnje Velike Britanije med drugim šteje napad na naselbino Lindisfarne v začetku 9. stoletja, kjer so norveški Vikingi pobili menihe in nune ter pokradli relikvije. V tem napadu so tudi ugrabili nekaj menihov z namenom, da jih prodajo kot sužnje. O tem napadu je bil obveščen tudi frankovski voditelj Karel Veliki (Logan 2003, 38–39). Tudi kasneje in drugod je bilo ugrabljanje oseb in njihovo zaslužjevanje za Vikinge zelo pogosto. Ogrožali so ozemlja od Škotske pa vse do Mediterana, bogata in vojaško nemočna kraljestva namreč niso mogla v zadostni meri braniti svojih obal pred nenadnimi napadi. Vikingi so prihajali predvsem v poletnih mesecih, a v čedalje večjem številu. Izkoristili so nizek ugrez svojih ladij in se močno približali obalam ali ustju rek. Napadali so tako samostane kot vasi in večino ljudi v teh naselbinah tudi pobili. Vseeno so številne tudi ugrabili, ugrabljali so lepe mlade ženske in otroke, ki so jih kasneje prodali v suženjstvo, prav tako pa so v napadenih naselbinah poiskali ter zajeli pomembne ljudi, za prostost katerih so nato zahtevali odkupnino. Običajno so uporabljali taktiko napada s hitrim izmikom, s katero so na začetku napadali predvsem obalne naselbine, s pridobivanjem moči nad ozemljem pa so zgradili tudi nekakšne postojanke, kjer so prezimili in iz katerih so izvajali pogoste vpade v notranjost (Schofield 2002, 8).

4.4 Srednji vek

Tudi v srednjem veku se je ugrabljanje pomembnih osebnosti nadaljevalo, številni evropski vladarji in plemiči so svojo vojsko ter bojne pohode financirali ravno z odkupninami. Kralj Baldwin I., ki je vladal Jeruzalemu, je tako na primer let 1101 po napadu neke karavane za zajete posameznike zahteval odkupnino, ki so mu jo plačali iz Damaska. Njegovega naslednika Baldwina II. pa so leta 1123 ugrabili in je bilo zanj prav tako treba plačati odkupnino. Tudi sicer je bil Baldwin II. v času svoje vladavine pogosto v položaju, ko je moral plačati odkupnino

ali pa jo je v zameno za izpust določenih oseb zahteval od vladarjev različnih islamskih držav na Blžnjem vzhodu (Wright 2009, 7). Najbolj slavna ugrabitev za odkupnino v srednjem veku pa je gotovo primer angleškega kralja Richarda I. Levjesrčnega (Nünlist 2013, 1), ki ga je ugrabil avstrijski vojvoda Leopold V. Babenburški. Richarda I. Levjesrčnega je ugrabil leta 1192, ko se je ta vračal s tretjega križarskega pohoda in je po brodolomu zakrinkan prečkal ozemlje vojvode (Wright 2009, 7). Leopold V. je Richarda I. moral izročiti avstrijskemu cesarju Henrik VI., ki ga je nato zaprl v grad Dürnstein na Donavi. Kraljev brat princ John zneska, ki je znašal 150.000 mark oziroma približno dvakratnik letnega prihodka, ni želel plačati, saj se je sam želel povzpeti na prestol (Newton 2002, 248). Zbiranje odkupnine je nato vodila Eleanor Aquitanska, mati Richarda I., prek uvedbe posebnega davka (Wright 2009, 7), medtem ko druga teza pravi, da so zaradi možnosti, da bi prestol prevzel osovraženi princ John, odkupnino zbrali državljani pod vodstvom trgovskega razreda. Richard I. je bil izpuščen leta 1194 (Newton 2002, 248). Približno v času, ko je bil ugrabljen Richard I. Levjesrčni, pa je bil na Daljnem vzhodu v podobnem položaju tudi Temujin, pozneje znan kot mongolski vladar Džingiskan, ki so ga v času njegove mladosti večkrat ugrabili, a je vedno uspel pobegniti. Ugrabljanje in zajemanje talcev je bilo sicer na Daljnem vzhodu nekaj običajnega. Mongoli so med svojimi pohodi ugrabili veliko ljudi, za katere so potem zahtevali odkupnino, jih zasušnjili ali pa jih kasneje preprosto pobili. V renesančni Evropi pa je bilo veliko primerov, ko so bila »ugrabljena« cela mesta. Tak primer je ugrabitev mesta Eilenburg med tridesetletno vojno (1607–1637), ko so Švicarji v primeru, da odkupnina ne bi bila plačana, zagrozili s pobojem prebivalstva in izropanjem mesta (Wright 2009, 7).

4.5 Turki

Različne veje Turkov so si prizadevale vzpostaviti učinkovito stalno vojsko, to pa je na račun ugrabitev uspelo otomanskim Turkom. Ugrabljeni in nasilno islamizirani vojaki so se imenovali janičarji in so tvorili ključen del otomanske vojske od začetka 15. stoletja do konca 18. stoletja. V času sultana Osmana Gazija so vojaški sužnji služili kot kraljevi stražarji, njihovo število pa je bilo omejeno in niso sestavljali ločene enote. Sestavljali so skupino, imenovano Nöker, sultanovo zasebno osebje, kjer so bili poleg sužnjev še pripadniki plemen in drugih družbenih skupin. Morali so biti popolnoma vdani sultanu in niso smeli imeti nobenih drugih interesov, bili so kraljevi stražarji, sli, odposlanci in skrbniki psov, za razliko od pažev pa niso bili strežno osebje. Nekateri pripadniki skupine Nöker so prevzeli tudi poveljniške dolžnosti v vojski. Otomanski Turki so to institucijo prevzeli od Seldžukov, transformirali pa so jo šele ob začetku

vpadov na območje Evrope. Otomanske enote so na svojih pohodih zajele veliko oseb in jih zaslužnile, vsakega petega sužnja pa so morali dati neposredno sultanu. Ta koncept se je imenoval *Pencik*, kar pomeni eden od petih, iz tega pa so se razvili janičarji. Koncept *Pencik* naj bi skupaj razvila Kara Rüstem iz Karamana in Candarli Kara Halil, in sicer po zasedbi Adrianopla po letu 1369, institucija janičarjev pa naj bi nastala v 15. stoletju. Le fizično dobro pripravljeni in močni mladi moški so bili izbrani za vstop med janičarje, njihovo urjenje je vključevalo tako intenzivne vojaške priprave kot tudi islamizacijo. Na začetku so delali v skladiščih smodnika in kot veslači na ladjah. V drugem delu urjenja so se učili obvladovanja pehotnega orožja, še posebej znamenitega kompozitnega loka. Vadili so v težkih pogojih in se naučili ubogati vsak ukaz nadrejenih, zvestoba sultanu je bila ključnega pomena. Urjenje je ob normalnih pogojih trajalo 8 let in ko ga je posameznik zaključil, je bil po nekakšnem zaključnem testu dodeljen določeni enoti. A po 30 letih obstoja institucije janičarjev se je način pridobivanja kadra spremenil, uvedli so koncept *Devşirme*, kar je pomenilo, da niso več zajemali odraslih oseb, pač pa so začeli ugrabljati otroke iz krščanskih družin na svojem ozemlju. To je bilo predstavljeno kot krvni davek (Uyar in Erickson 2009, 18–19). Potreba po novem načinu pridobivanja bojnikov naj bi nastala zaradi hitre širitve otomanskega ozemlja v 15. stoletju, ki je zahtevala čedalje več vojakov (Yılmaz 2011, 27). Iz vojaškega stališča je bilo vpeljevanje otrok dobro zato, ker so bili ti bolj odzivni na urjenje in so na ta način otomanski Turki privarčevali veliko časa pri pridobivanju novih bojnikov. Otroci so se tudi veliko manj upirali oblasti in so si jih poveljniki lahko hitreje podredili, poleg tega pa so hitro prevzeli njihove vrednote ter so bili bolj kohezivni. Takšen način pridobivanja vojakov sicer ni bil v skladu s Šeriatskih pravom, saj je prisil državljanke, čeprav ni šlo za muslimane, da so svoje otroke dali v suženjstvo. Vendar je država imela od tega prevelike koristi, da bi sistem spreminjala. Janičarji so bili prva redna pehotna enota otomanske vojske, kot kraljevi stražarji so imeli privilegij nositi belo pokrivalo ter so veljali za elito. Posledično so postali najbolj znan in močan korpus v vsej otomanski vojski (Uyar in Erickson 2009, 19–20).

4.6 Novi vek

Ugrabitve so bile prisotne tudi ob odkrivanju obeh Amerik od leta 1492 naprej. Indijanci so sicer imeli dolgo tradicijo ugrabljanja pripadnikov sovražnih plemen in so ugrabljene osebe običajno žrtvovali ali pa jih, če so dokazali svoje sposobnosti v boju, posvojili v svoje pleme (Newton 2002, 10). Inki so običajno ugrabili mlade člane vladajočih rodbin iz tistih plemen, ki so jim bila podrejena. S tem so zagotovili, da so ta plemena izpolnjevala njihove ukaze. Azteki

so ugrabljene osebe najraje žrtvovali svojim božanstvom in za razliko od nekaterih severnoameriških plemen za njih niso zahtevali plačila odkupnine od njihovih sorodnikov. Španski konkvistadorji so ugrabitve pomembnih osebnosti izrabljali za lažje osvajanje ozemlja ter v veliki meri tudi za materialno korist. Leta 1519 je tako Hernan Cortes ugrabil azteškega vladarja Montezuma in za njegovo svobodo zahteval obsežno odkupnino. Montezuma je španskemu konkvistadorju ponudil, da bo v zameno za izpustitev veliko sobo enkrat napolnil z zlatom in dvakrat s srebrom. Ta velika odkupnina je bila plačana, poleg zlata in srebra pa je vsebovala tudi drage kamne. Montezuma svobode ni dočakal, saj naj bi ga po nekaterih podatkih Španci usmrtili, po drugih pa naj bi dopustili, da je bil ubit v času uporov, ki jih je sprožilo pobijanje azteških plemičev. Podoben primer se je zgodil tudi leta 1531, ko je španski konkvistador Francisco Pizarro ugrabil inkovskega vladarja Atahualpo. Do ugrabitve je prišlo med pogajanja, pri tem pa je bilo pobitih veliko inkovskih plemičev. Pizarro je od Inkov za odkupnino zahteval polno sobo zlata, ko pa je bilo tem zahtevam ugodeno, je španski konkvistador na podlagi lažnih obtožb o vpletenosti inkovskega vladarja v prevrat Atahualpo obsodil na smrt in ga javno usmrtil (Wright 2009, 8). Njegova smrt je pomenila tudi simboličen konec inkovske države, saj so oblast prevzeli Španci, ki so kljub kasnejšim uporom utrdili svoj položaj (Hennessy 1993, 8). Na območju današnjih Združenih držav Amerike in Kanade so plemena, kot na primer Irokezi, ugrabljala pripadnike sovražnih plemen, s prihodom evropskih priseljencev pa se je njih nabor tarč močno povečal. Posebej priljubljena tarča so bili misijonarji, za izpust katerih so običajno zahtevali zaloge hrane in ostalih potrebščin ter orožje. Če se je izkazalo, da ugrabljena oseba nima bogatih sorodnikov ali podpornikov, je takšne žrtve plemu včasih tudi posvojilo in so preostanek življenja preživele med njimi. Ugrabljali pa niso le misijonarjev, ampak tudi ostale evropske priseljence. Še posebej so cenili ugrabljene otroke, ki so jih za razliko od svojih nasprotnikov, ki so Indijance pobijali ne glede na starost, vzgajali kot pripadnike plemena. Ugrabljanje belih priseljencev se je zmanjševalo sorazmerno s porazom različnih plemen in posledično zapiranjem Indijancev v rezervate. Evropski priseljenci so se sčasoma izkazali za izrazito premočne in nadomeščanje bojnikov s posvajanjem ugrabljenih oseb na koncu ni veliko pripomoglo k ublažitvi končnega poraza ameriških Indijancev (Newton 2002, 10–11).

Z namenom gospodarske koristi so v tem času velesile začele razmišljati o zaslužjevanju večjega števila Afričanov. Evropske velesile so zaradi etičnih razlogov za zaslužjevanje Afričanov poleg vojaške superiornosti nad njimi, ki ni bila vprašljiva, potrebovali še ideologijo, ki bi upravičevala takšno početje. Premoč evropskih držav se je najbolj očitno pokazala ob

zmagi Špancev nad Mavri leta 1492. Kmalu je bilo sprejeto tudi prepričanje, da si Afričani sami niso sposobni vladati in za to potrebujejo nekoga drugega, še posebej Evropejce. Afričani so bili videni kot nezmožni oblikovanja svojega sistema vladanja, veljali so za barbarske in necivilizirane. Nekateri Evropejci so Afričane zaslužnjevali tudi na podlagi vere oziroma »v imenu Boga«. Takšne teorije sicer niso temeljile na dejstvih, saj so bile v zgodovini afriške celine tam prisotne številne civilizacije z izoblikovanim sistemom vladanja. Eden izmed glavnih razlogov, da so se države odločile v Novi svet uvažati sužnje ravno iz Afrike, je bil ta, da niso bili zadovoljni z Indijanci, saj ti niso bili zmožni delati v zelo zahtevnih pogojih, poleg tega pa so bili zelo občutljivi na razne bolezni (Muhammad 2003, 888).

4.7 Pirati v 16.–18. stoletju

V 16., 17. in 18. stoletju je s povečanim prometom med kolonijami in s tem večjimi možnostmi zajemanja ladij, ki so plule med različnimi kontinenti, prišlo tudi do razmaha piratstva (Dieter in drugi 2006, 11). Pirati so bili na področju ugrabitvev na različnih območjih zelo dejavni, žrtve pa so izbirali po različnih ključih. Pirati, ki so plenili po Južnokitajskem morju, so svojo posadko dopolnjevali z ugrabitvami mladih moških, ki so jih množično posiljevali ter tako zlomili njihovega duha in dosegli poslušnost. Več kapitanov piratskih ladij je bilo tudi pedofilov, tako da so pirati posledično ugrabljali tudi dečke, ki so postali spolni sužnji in so bili deležni dolgotrajnih spolnih zlorab. Med letoma 1796 in 1800 so sodišča obravnavala 50 takšnih primerov, seveda pa so bili prisotni tudi drugi primeri. Pirati Južnokitajskega morja, znani tudi kot *ladrones*, so poleg ugrabitvev za namen dopolnjevanja posadke in spolnega suženjstva posameznike ugrabljali tudi za pridobitev finančnih sredstev in so za nekatere ugrabljene od njihovih svojcev ali delodajalca zahtevali odkupnino. V tem času so bili dejavni tudi tako imenovani »barbarski pirati« (beseda izhaja iz latinščine in pomeni tuj oziroma je oznaka za nekoga, ki prihaja od drugod) v Severni Afriki, ki so bili večinoma muslimani, specializirali pa so se za ugrabljanje kristjanov. Za svoje žrtve so zahtevali odkupnino, če do plačila ni prišlo dovolj hitro, pa so ugrabljene kristjane prodali v suženjstvo ali jih javno usmrtili. Obsežnost problema kaže število ugrabljenih, saj naj bi leta 1621 v Alžiru zadrževali kar 20.000 ugrabljenih kristjanov, leta 1631 pa 27.000. Od tega 25.000 moških in 2.000 žensk. Pirati pa so bili prisotni tudi na pomorskih poteh med Evropo in kolonijami v Ameriki, vendar niso bili tako številčni kot v Sredozemlju. V zlati dobi, od leta 1650 do leta 1725 (sicer pa so bili dejavni tudi še v 19. stoletju), naj bi jih bilo okrog 2.000. Tiste, ki so jih ugrabili, so za odkupnino vrnili njihovim svojcem ali pa so jih prisilili, da so se pridružili posadki. Ostali

alternativi pa sta bili smrt ali izgon/izkrcanje na osamljeni otok (Newton 2002, 227–228). Podobno kot pirati je v 19. stoletju posadko dopolnjevala tudi britanska mornarica. Ta je v času vojne s Francijo leta 1812 zaradi pomanjkanja mornarjev ugrabljala posadke ameriških ladij in njene člane nato prisilila, da so delali v britanski vojaški mornarici. Posadka teh ameriških trgovskih ladij pa je bila običajno že izvirno sestavljena iz oseb, ki so jih ukanili ali pa celo omamili in na silo pripeljali na ladje. Praksa ugrabljanja oseb za potrebe trgovskih ladij je bila sicer prisotna do leta 1915, ko je bil sprejet zakon, ki je med drugim formalno uredil pravice mornarjev na trgovskih ladjah (Wright 2009, 11).

4.8 Ugrabljanje žensk v Istri na začetku 17. stoletja

Ugrabljanje žensk z namenom, da bi jih prisili v zakonsko skupnost, je prisotno v različnih kulturah, na tem mestu pa želim zaradi geografske bližine Sloveniji izpostaviti dogajanje v škofiji Poreč, ki je zajemala velik del Istre v začetku 17. stoletja. O prisotnosti problema pričajo različne sodbe iz tega časa in predpisi različnih mest v zvezi z ugrabitvami. Ti se med seboj nekoliko razlikujejo. Statuta mest Novigrad in Grožnjan omenjata le ugrabitve poročenih žensk, medtem ko drugi statuti razlikujejo med ugrabitvijo poročene ženske, device in vdove. Statuta Buzeta in Oprtalja iz tistega časa uvajata tudi kategorijo nun. Večina statotov za te zločine predvideva usmritev, in sicer z obešanjem ali obglavljanjem, drugi točnega načina usmrčitve ne navajajo. V primeru ugrabitve devic je statut Buzeta in Oprtalja dopuščal možnost poroke med ugrabiteljem in žrtvijo, vendar le s soglasjem staršev. Statut Dvigrada in Vodnjana je ob ugrabitvi device predpisoval smrtno kazen brez možnosti pomilostitve, poleg tega pa je mestu pripadala še vsa lastnina ugrabitelja. Statuti so, razen tistih iz Novigrada in Vodnjana, predvidevali tudi kazen za ugrabljeno žensko, in sicer je bil to v Dvigradu, Buzetu in Oprtalju sežig na grmadi, s tem da sta v primeru, ko je šlo za poročeno žensko, dve tretjini njene lastnine pripadli njenemu možu, tretjina pa mestu. Ugrabitelj in žrtev sta se lahko kazni izognila v primeru, da je tako odločil mož ugrabljene ženske (Mogorović Crljenko 2014, 618–619).

4.9 Industrijska revolucija in začetek 20. stoletja

Ugrabljanje ljudi je bilo v Afriki sicer prisotno že prej, nadaljevalo pa se je tudi v 19. Stoletju. Žrtve so kot sužnje prodali na zahod ali znotraj Afrike. Praksa, ki se je ohranila še dolgo po koncu masovnega izvažanja sužnjev iz Afrike, pa je bilo ugrabljanje poglavarjev in plemičev, za katere so potem od njihovih družin in ljudstev zahtevali odkupnino. Tarče so bili poglavarji

karavan v Sahari, voditelji plemen v Nigeriji in Zahodni Afriki ter vsi ostali, ki so bili dovolj bogati ali pa so zasedali pomembne položaje. V povprečju je od trenutka pa do plačila odkupnine preteklo vsaj pol leta, včasih pa je trajalo tudi mnogo dlje. Skozi celotno 19. stoletje so bile ugrabitve sicer donosen posel tudi v drugih delih sveta. Sultanat Sulu, na območju današnjih Filipinov, se je tako velik dela stoletja obdržal prav zaradi sredstev, ki so jih prejeli kot odkupnino za ugrabljenе osebe, v Makedoniji pa so v sklopu osamosvajanja izpod bolgarske oblasti revolucionarji ugrabljali bogate posestnike in tuje državljane ter na ta način z odkupninami financirali svoja prizadevanja. Znani so tudi primeri ugrabitev v Avstraliji, kjer je bil še posebej slaven Ned Kelly, ki se je poleg ropanja bank ukvarjal tudi z ugrabitvami (Wright 2009, 11–12). V tem času (preden je predsednik Abraham Lincoln osvobodil sužnje) so bili pogosto ugrabljeni tudi svobodni črnci v ZDA, ki so jih največkrat prodali v zvezne države na jugu kot sužnje. Takšno početje je prispevalo tudi k zaostrovanju odnosov med severom in jugom ZDA. Ugrabljanje je bilo sicer od samega začetka ZDA prepovedano, vendar pa so oblasti te zakone izvajale vsako obdobje drugače, poleg tega pa je bilo posredovanje odvisno tudi od tega, kdo je v danem trenutku imel na določenem ozemlju pristojnost. Nekatere ugrabitelje so sodno preganjali in jim tudi naložili zaporne kazni, velika večina pa je ostala nekaznovana ne glede na to, da je veliko njihovih žrtev preostanek življenja preživel v suženjstvu (Newton 2002, 232).

V primeru ZDA pa ni šlo zgolj za ugrabljanje Afričanov, pač pa so prvi kolonisti ugrabljali tudi domorodce. Znan je primer iz Južne Karoline, kjer so domorodce pogosto ugrabljali ter jih prodajali kot delavce na plantažah. Poleg tega, da so ugrabljenе osebe izvažali, so jih na plantažah uporabljali tudi sami, v vrhuncu, leta 1720, je bilo takšnih ugrabljenih domorodcev okrog 2000. To početje je prekinilo sprejetje zakonodaje v parlamentu Južne Karoline, saj so se pristojni bali, da bi pospešeno ugrabljanje domorodcev lahko izzvalo nove nemire in vojno s tam živečimi plemeni (Engerman in drugi 2003, 3).

Cene sužnjev so se v ZDA zelo spreminjale, zviševanje cen se je začelo leta 1807, nato so cene znova poskočile v letih 1819 in 1820 ter med letoma 1837 in 1839. Cene so najvišjo vrednost dosegle po letu 1850, takrat je cena za dobrega sužnja, ki je bil sposoben delati na polju, znašala 1.500 takratnih dolarjev. Spreminjanje cen je bilo odvisno predvsem od britanskega povpraševanja po ameriškem bombažu. Okrog leta 1860 naj bi tako sužnjelastništvo izgubilo svojo dobičkonosnost, saj je bila cena za posameznega sužnja previsoka. Sicer pa je bila na splošno korelacija med ceno in starostjo sužnja, pomembno pa je vplival tudi spol. Sužnji

moškega spola so bili bolj zaželeni, oba spola pa sta svojo najvišjo ceno dosegla malo pred 30. letom starosti. Od te starosti naprej je cena posameznega sužnja z leti nato padala, odstopanja od tega so bila prisotna v primerih sužnjev s posebnimi spretnostmi, ko so tudi starejši dosegali višjo ceno, in pri tistih, ki so imeli kakšno telesno napako, ti najvišje tržne cene niso nikoli dosegli. Bogastvo lastnikov sužnjev se je spreminjalo skupaj z vrednostjo njihovih sužnjev, v letu 1805 je tako skupna vrednost sužnjev v ZDA znašala 291 milijonov dolarjev, leta 1860 pa 3 milijarde dolarjev. Sužnji so leta 1859 predstavljali 44 % premoženja v tistih delih ZDA, kjer so gojili bombaž (Engerman in drugi 2003, 8–9).

Na Balkanu in tudi drugod v Sredozemlju pa so bili v tem času priljubljene tarče ugrabiteljev britanski državljani, za katere so nato zahtevali odkupnino. V Rusiji je po drugi strani znan primer ugrabitve romunskega princa Aleksandra, ki je bil v Rusijo prepeljan leta 1886 v sklopu političnih spletk med Otomanskim cesarstvom, Nemčijo in Rusijo. Princ Aleksander je bil izpuščen po posredovanju njegovega bratranca – ruskega carja Aleksandra III. (Wright 2009, 12–13).

V začetku 20. stoletja so se kazni za ugrabitelje skoraj po vsem svetu močno zvišale, vseeno pa so se dolžine kazni močno razlikovale, kar je značilno še danes (Wright 2009, 14). V ZDA so na primer pred letom 1901 ugrabitev obravnavali kot običajen prekršek in so za ugrabitev posameznika obsodili na 7 let zapor. Če je žrtev pohabil ali ubil, pa so ga preganjali na podlagi teh prekrškov. Po ugrabitvi Edwarda Cudahyja so se zakoni močno zaostri in veliko zveznih držav je za ugrabitelje, ki bi zgolj zahtevali odkupnino, predvidevalo dosmrtno ječo, za tiste, ki bi svoje žrtve tudi poškodovali ali ubili, pa smrtno kazen (Newton 2002, 232). Razvpitost ugrabitev v ZDA in tudi širše je sicer v začetku 20. stoletja povzročila ugrabitev znanih osebnosti ali njihovih otrok (Nünlist 2013, 1), na primer Charlesa Lindbergha mlajšega leta 1932 (Wright 2009, 15), čigar oče Charles Lindbergh je zaslovel takrat, ko je samostojno z letalom prečkal Atlantik. Sina so ugrabili 1. marca 1932, a kljub plačilu odkupnine 2. aprila deček ni preživel. Po lažnih podatkih o tem, kje se nahaja otrok, ki jih je ob predaji odkupnine podal ugrabitelj, in napornem iskanju so truplo Charlesa Lindbergha mlajšega našli 12. maja v gozdu okrog 6,5 km od hiše Lindberghovih. Truplo je bilo že precej razpadlo, vendar pa je družina vseeno identificirala truplo kot Charlesa Lindbergha mlajšega, družinski pediater pa se s tem sicer ni strinjal in je vztrajal, da se trupla ne da prepoznati. Odkupnina je bila plačana z bankovci, katerih serijske številke so bile zabeležene in na podlagi tega so kasneje našli Bruna

Hauptmana, ki je bil obsojen in usmrčen leta 1936. Obsodbo sicer spremljajo različne teorije zarote, ki pravijo, da Hauptman ugrabitve in umora ni zakrivil (Newton 2002, 170).

4.10 Druga svetovna vojna

Veliko ugrabitvev v 20. stoletju se je zgodilo tudi med 2. svetovno vojno. Nacisti v Nemčiji so ugrabili in iz domov odpeljali številne Jude in ostale ljudi. A to ne le kot del končne rešitve – Hitlerjevega načrta iztrebljanja Judov, Romov, homoseksualcev in ostalih režimu odvečnih oseb, pač pa tudi kot način pridobivanja sredstev. Šlo je praktično za državno vodeno zadevo, pri kateri so za Jude in ostale od njihovih družin zahtevali odkupnino, zbrana sredstva pa so postala del premoženja nacistov. Japonci so po drugi strani ugrabljali korejske ženske, po ocenah od 100.000 do 400.000 oseb, ki so jih nato v japonski vojski uporabljali kot spolne sužnje med letoma 1932 in 1945. Japonska vlada se je za takšno početje opravičila leta 1993. Ugrabitve je kmalu po vojni izvajala tudi Sovjetska zveza, tarča pa so bili njeni državljani, ki so med vojno ali kmalu po njej prebegnili v druge države. V primeru Sovjetske zveze od svojcev praviloma niso zahtevali nobene odkupnine, pač pa je bila večina izmed žrtev usmrčena ali zaprta (Wright 2009, 16). Tudi po vojni so bile prisotne ugrabitve znanih oseb. Tako je bil leta 1963 ugrabljen sin Franka Sinatre. V primer se je po posredovanju predsednika ZDA Johna F. Kennedyja in državnega tožilca Roberta Kennedyja vmešal tudi FBI, ki je nato nadzoroval plačilo odkupnine. Frank Sinatra mlajši je bil po plačilu odkupnine izpuščen, FBI pa je kmalu aretiral njegove 3 ugrabitelje in pri njih našel tudi večino plačanega denarja (Newton 2002, 281–282).

4.11 Zadnja tretjina 20. stoletja

Po več tisoč letih prisotnosti ugrabitvev v zabeleženi zgodovini, ko so te aktivnosti izvajale različne skupine, se je ta praksa nekje v poznih šestdesetih oziroma zgodnjih sedemdesetih letih 20. stoletja preoblikovala v to, kar pod pojmom ugrabitvev poznamo danes. Govorimo o nekakšni kombinaciji terorističnih in kriminalnih dejanj, ki velja za pojavno obliko ugrabitvev tega časa (Wright 2009, 19). Teroristi te aktivnosti uporabljajo iz različnih razlogov, kot so pridobivanje finančnih sredstev, izpolnitev političnih ciljev (na primer izpust zapornikov), maščevanje, zaščita skrivnosti posamezne teroristične skupine in ustvarjanje občutka strahu, s čimer potem lažje nadzorujejo lokalno prebivalstvo (Forest 2012, 771–772). Tudi kriminalci

izvajajo ugrabitve z namenom dobička ter za ustrahovanje, prisoten pa je tudi motiv onemogočanja delovanja policije. Eden od problemov, ki se pojavlja v sedanjem času, je vsekakor zabris meje med kriminalci in teroristi. Mnogi izmed najbolj aktivnih kriminalcev, ki izvajajo ugrabitve, so bili nekoč teroristi in mnogi teroristi so bili na začetku običajni kriminalci. Obe skupini sta zelo povezani in nudita pomoč druga drugi (Wright 2009, 19). Primer tega je sodelovanje med kriminalci in gverilskimi skupinami v Kolumbiji (Restrepo in drugi 2006, 179). Med bolj znane primere zajemanja oseb, v katere so bile vpletene teroristične skupine, spadajo med drugim taki v olimpijski vasi v Münchnu leta 1972 (Reeve 2000, 2), zajetje iranske ambasade v Londonu leta 1980 (Moysey 2004, 80–81) ter gledališča Dubrovka v Moskvi leta 2002 (Dolnik in Pilch 2003, 577). V vseh treh primerih je prišlo do pogajanja s teroristi, kar zahteva posebej izurjene pogajalce, ki so stalnica v policijskih enotah, napotenih v takšne situacije, od leta 1980 naprej (Hammer 2007, 24).

5 Ugrabitve v sodobnem času

Točnega podatka o tem, v kolikšni meri je v današnjem času ugrabljanje prisotno, ni. Statistični podatki so namreč večkrat nepopolni, državljani zaradi nezaupanja oblastem ugrabitve večkrat ne prijavijo, vlade prirejo podatke v korist političnim ciljem, poleg tega pa ne obstaja popolna univerzalna definicija ugrabitve. Primerjave posameznih primerov oziroma držav so tako otežene, saj izhajajo iz nepopolnih podatkov, ki so večkrat tudi nedostopni. Podatke, na podlagi katerih je možno sklepati o razširjenosti pojava, tako vsebujejo medijska poročila, pričevanja preživelih, poročila o aretacijah, vladna poročila in deklaracije. Iz vseh teh virov je razvidno, da je ugrabljanje problem, ki je prisoten po celem svetu (Wright 2009, 31). Gre namreč za precej dramatično, a razmeroma poceni metodo izsiljevanja denarja, izogibanja aretacije ali orodje za pogajanje. Čeprav je ugrabljanje prisotno že zelo dolgo, pa je v današnjem času njegova razvpitost povečana zaradi pozornosti, ki jo posameznim primerom namenjajo mediji (Brown in Campbell 2010, 660). Glede na podatke, ki so dostopni, je bilo prvi porast števila ugrabitev v 21. stoletju zaznati v letu 2003, in sicer v svetu kot celoti, ne posebej vezano na kakšno regijo. Število je nato raslo do leta 2013 (Loertscher in Milton 2015, 10). Kar zadeva ugrabljanje zahodnjakov, se je porast pojavil v letu 2008 zaradi napadov somalijskih piratov na ladje zahodnih družb. Med letoma 2009 in 2010 se je število takšnih ugrabitev zmanjšalo, nato pa je do leta 2014 spet naraščalo (Loertscher in Milton 2015, 15). Ugrabljanje v zameno za odkupnino cveti predvsem v državah, kjer policija in tožilstvo skupaj nista zmožna ustvariti primerne epilogi potem, ko so žrtve izpuščene. Ugrabitev je možno dojemati kot pomembno

orožje vpliva in vir financiranja terorističnih organizacij (Voss 2004, 456). V državah s šibko vlado in organi pregona je tako ugrabitev videna kot način, kako na lahek način priti do denarja. Pomembno vlogo pri tem igra tudi visoka stopnja korupcije v teh državah. Na razvoj pojava pomembno vpliva tudi globalizacija, ki omogoča ugrabiteljem, da sredstva praktično v trenutku nakažejo kamor koli na svetu, poleg tega pa lahko s pomočjo sodobne tehnologije pridobijo informacije o najnovejših taktikah ter komunicirajo med seboj tudi preko državnih meja. Ugrabitelji prav tako lahko uporabljajo mobilne telefone za enkratno uporabo, kar otežuje sledljivost, pa tudi razne kamere in drugo opremo, razvito za namene obveščevalnih in protiobveščevalnih služb. Če se vrnemo h globalizaciji, voznik v državi A lahko zbere skupino ugrabiteljev v državi B, ugrabitev je izvedena v državi C, odkupnina pa je plačana v državi D (Wright 2009, 31–32). Ugrabitve so resen zločin, ki se ga le redko podrobno preučuje in so v določenih primerih sicer izvedene priložnostno, brez posebnega načrtovanja (Soothil in drugi 2007, 70, 81), ugrabitve pomembnih oseb pa po drugi strani zahtevajo veliko več načrtovanja in priprav, kot je to značilno za ostale napade, ki vključujejo strelno orožje oziroma eksplozivna sredstva. Položaj je dodatno otežen takrat, kadar bo tarča v času zajetja mobilna, torej bo uporabljala vozilo oziroma plovilo. Proces priprave mora upoštevati tudi ognjeno moč spremstva ter tudi tarče same. V primeru priprave zasede je tako treba veliko bolj preučiti območje, kot je to značilno za napade, kjer je smrt tarče cilj oziroma ni nezaželena. Še en vidik, ki je zelo pomemben, je pot umika oziroma trasa, po kateri bo zajeta oseba odpeljana s točke zasede oziroma napada, ter ureditev in zavarovanje lokacije, na kateri bo zajeta oseba pridržana do uspešnega ali neuspešnega razpleta ugrabitve. Ključen dejavnik pri ugrabitvi je seveda tudi čas, v katerem bo napad izveden. V obdobju od leta 1950 do leta 2008 so bile ugrabitve izvedene v vseh mesecih, glede na letni čas pa prevladujeta zima in pomlad. Večina ugrabitev se je zgodila ob delavnikih, največ oseb je bilo tako ugrabljenih na četrtek, sledijo pa ponedeljek, petek in torek (McGovern 2010, 84–85).

5.1 Tipi ugrabitev

Pri razlikovanju tipov ugrabitev oziroma različnih dejanj, ki spadajo v kategorijo ugrabitev, se praktično vsi avtorji sklicujejo na študijo Ernesta Alixa, čigar tipologija je v dopolnjeni obliki predstavljena v nadaljevanju.

Spolno suženjstvo (neposredno povezano s trgovino z belih blagom) – gre za ugrabitev, pri kateri je žrtev prisiljena v prostitucijo, od katere imajo ugrabitelji finančno korist, tarče so

predvsem ženske, v določenih primerih pa tudi dečki (Newton 2002, 155). To so zločini, ki še enkrat dokazujejo, da so tako kot nekoč tudi v 21. stoletju ugrabitve tesno povezane s takšno ali drugačno obliko suženjstva (Wright 2009, 2).

Zajemanje talcev – pri teh primerih so lahko žrtve ugrabljenje v sklopu nekega drugega kriminalnega dejanja, kot je na primer oboroženi rop, lahko pa gre tudi za delno spodletel poskus kakšne druge oblike ugrabitve (kot je na primer klasična ugrabitev za odkupnino), kjer so napadalce na primer prehitro odkrili in so na prizorišču že prisotne oblasti, ki preprečujejo, da bi ugrabitelji načrt izvedli v celoti (Newton 2002, 155). Mednarodna konvencija zoper jemanje talcev (Mednarodna konvencija zoper jemanje talcev, 1. čl.) navaja, da zajetje talcev zagreši tista oseba, ki zgrabi ali zadrži drugo osebo in grozi z usmrčitvijo, poškodovanjem ali nadaljnjim zadrževanjem te osebe (talca) z namenom, da bi tretjo stran (državo, mednarodno medvladno organizacijo, fizično ali pravno osebo ali skupino oseb) prisilila, da nekaj stori ali da se vzdrži nekega dejanja in to navaja kot ekspliciten ali impliciten pogoj za izpustitev talca. Konvencija kot kaznivo opredeljuje tudi dejanje poizkusa zajetja talcev ali sotorilstvo pri zajetju talcev oziroma poizkusu zajetja talcev. Pri tem je treba tudi poudariti, da se takšni primeri ne odvijajo le na javnih krajih, pač pa lahko do njih pride tudi v zasebnih hišah, kjer so družinski člani lahko tako v vlogah ugrabiteljev kot žrtev (Brown in Campbell 2010). Nadalje lahko tu ločimo še primere, kjer napadalci ugrabljene osebe uporabijo zgolj za zagotovitev varnega pobega, ter tiste, kjer je za žrtve tudi zahtevana odkupnina (Newton 2002, 155). Od ostalih oblik ugrabitev se zajetje talcev razlikuje predvsem po tem, da se ugrabljene osebe nahajajo na znani lokaciji, to je sicer v določeni meri značilno za ugrabitev letal, a s to razliko, da so ugrabitelji in žrtve tam mobilne in jim je težje slediti oziroma jih nadzorovati. Zaradi te značilnosti so ugrabitelji v primeru zajemanja talcev izpostavljeni veliko večjemu tveganju, saj jih lahko oblasti opazujejo in proti njim delujejo med samim procesom ugrabitve ter je tudi bolj verjetno, da bodo, ko bodo talci na varnem, prijeti. V teh primerih celotna pogajanja podrobno spremljajo tudi mediji, kar lahko vpliva tudi na zahteve ugrabiteljev, ki lahko to pozornost skušajo izkoristiti za doseg svojih ciljev, predvsem v primeru terorizma. V določenih primerih se tako določene teroristične skupine načrtno podajo v zajetje talcev, saj, čeprav je veliko bolj tvegano, to zahteva manj stroškov kot klasična ugrabitev več oseb. Vso potrebno hrano in vodo ter ostale potrebščine lahko v primeru zajetja talcev zahtevajo od oblasti, zaradi medijske pokritosti dogodka pa je njihova akcija brez posebnega truda tudi bolj odmevna, kar je pri terorizmu tudi eden izmed ključnih elementov (Gaibullov in Sandler 2009, 740).

Ugrabitev otrok – je običajno opredeljena kot situacija, kjer nekdo otroka (mladoletno osebo) staršem ali skrbnikom na protipraven način z uporabo sile, grožnje ali prevare odvzame, skrije ali zadrži na neki lokaciji (O'Brien 2008, 20). Sem spadajo tudi ugrabitve mladoletnih oseb izpod varstva staršev ali skrbnikov, katerih motiv je na primer spreobrnitev tega otroka v sledilca določenega verskega kulta ali političnega gibanja pa tudi prilaščanja otroka kot takega. (Newton 2002, 155). Otroke navadno ugrabi nekdo, ki ga poznajo, motiv te osebe pa je lahko tudi želja po lastnih otrocih oziroma družini, sploh v primeru, ko gre za ugrabitve mlajših otrok. Otroci so včasih ugrabljeni tudi v sklopu drugih zločinov, kot je na primer kraja avtomobila (O'Brien 2008, 18). Ugrabitve dojenčkov, mlajših od pol leta, so sicer zelo redke, vendar se dogajajo. Kadar do njih pride, se jim preiskovalci popolnoma posvetijo, saj gre navadno za zločine, storjene z zelo nenavadnimi motivi in s strani neobičajnih oseb, poleg tega pa so žrtve zaradi svoje mladosti še posebej ranljive in jih je zato ključno čim prej vrniti staršem oziroma skrbnikom (O'Brien 2008, 51–52).

Ugrabitev znotraj družinskih odnosov – običajno so v to kategorijo štete situacije, kjer tistemu od staršev, ki ima skrbništvo nad otrokom, tega protipravno odvzame tisti od staršev, ki mu skrbništvo ni bilo dodeljeno (Newton 2002, 155). V teh primerih gre za enega ali več ugrabiteljev, ki so člani ali predstavniki članov otrokove družine. Običajno je sicer motiv za takšno dejanje spor med starši otroka v zvezi s skrbništvom, kar pa ne pomeni, da so vpleteni zgolj starši, včasih so tako del tovrstnih dejanj tudi ostali sorodniki, običajno stari starši, tete ter strici (O'Brien 2008, 18). V ta tip lahko uvrstimo tudi primere ugrabitve odraslih s strani ostalih družinskih članov z namenom pridobitve materialnih ali finančnih koristi (Newton 2002, 155).

Ugrabitev z namenom posilstva ali drugih oblik spolnega napada – gre za obliko, ki je precej podobna spolnemu suženjstvu, vendar s to razliko, da ugrabitelj nima finančnih koristi (Newton 2002, 155). Kot primer takšne ugrabitve v večjem obsegu lahko navedemo ugrabljanje Korejk s strani japonske vojske pred in med drugo svetovno vojno, ki so jih japonski vojaki nato spolno zlorabljali (Wright 2009, 16).

Ugrabitev z namenom umora ali katere od oblik nespolnega napada – v to kategorijo lahko med drugim štejemo dejanja serijskih morilcev, poklicnih morilcev, teroristov, samooklicanih borcev za pravico in osebnih sovražnikov žrtev (Newton 2002, 155). Kar zadeva ugrabitve otrok, v to kategorijo spada 40 odstotkov vseh primerov, medtem ko je 74 odstotkov otrok

ubitih v roku treh ur od ugrabitve. Zaradi tega dejstva je čim hitrejši odziv oblasti še toliko bolj pomemben (O'Brien 2008, 33).

Ugrabitev z namenom roba – gre za primer, kjer je oseba ugrabljena in ji je odvzet denar ter druga osebna lastnina visoke vrednosti, v kar ni vključena morebitna odkupnina. Višina vrednosti odvzetih predmetov ali denarja pa ni posebej določena (Newton 2002, 155). V isto kategorijo, navedeno v študiji Ernesta Alixa, lahko štejemo tudi tako imenovano »ekspresno« ugrabitev, kot jo v svojem delu opisuje Wright. Gre za ugrabitev, kjer se celoten postopek odvije zelo hitro, običajno v roku 24 ur, ugrabitelji pa posameznika ugrabijo pred banko, na parkirišču, pred šolo, nočnim lokalom, restavracijo ali na drugem javnem kraju, potem pa praktično še isti trenutek od žrtvine družine zahtevajo odkupnino. Ugrabljeno osebo medtem odpeljejo do čim več bankomatov in skušajo od nje dobiti čim več gotovine, ki jo lahko enostavno unovčijo. Pogajanje z družino žrtve traja največ nekaj ur in za komunikacijo običajno uporabijo kar žrtvin mobilni telefon. Znesek odkupnine je v tem primeru praviloma razmeroma nizek, čeprav obstajajo tudi primeri plačil velikih odkupnin. Ko je dogovorjeni znesek plačan, je žrtev tudi izpuščena. V določenih primerih pa ugrabitelji z družino žrtve sploh ne navežejo stika, pač pa žrtev samo odvedejo do več bankomatov ter skušajo priti do čim več gotovine v zelo kratkem času (Wright 2009, 34–35).

Ugrabitev iz ljubezenskih vzgibov – mladoletno osebo z njenim privoljenjem neznano kam odpelje njen partner, ki ga starši ne odobravajo, in sicer brez njihovega privoljenja (Newton 2002, 155). Glede tega primera je sicer možno najti tako argumente, da ne gre za obliko ugrabitve, saj bi lahko mladoletna oseba preprosto zbežala od doma, kot tudi take, ki kažejo nasprotno, kjer bi lahko aplicirali namen ugrabitelja, podoben v primeru ugrabitve otrok, kjer želi ugrabitelj žrtev trajno zadržati v svoji bližini oziroma jo posvojiti. Seveda je eden od elementov, ki odločijo o tem, za kakšno dejanje gre, tudi starost partnerja (Liu in drugi 2008, 166).

Ugrabitev letala z namenom prejetja odkupnine – gre za primere, kjer eden ali več ugrabiteljev prevzame nadzor nad letalom, potniki in posadko ter nato od oblasti zahteva odkupnino za njihovo osvoboditev. Med zahtevami ugrabiteljev je tako običajno denar ali druge dragocenost, neoviran prevoz do določene lokacije, v primeru teroristov pa zahteve vključujejo tudi izpustitev njihov zaprtih somišljenikov (Newton 2002, 155). Če ugrabitev letala primerjamo z zajetjem talcev v določeni stavbi, lahko ugotovimo, da so tudi tu ugrabljene osebe zadržane na

oblastem znani lokaciji, vendar pa so zaradi dejstva, da se celotna situacija odvija na letalu med letom, težje dostopni, kar pa močno oteži vsakršen poskus reševanja ugrabljenih oseb s strani pristojnih služb. Kot pri drugih oblikah ugrabitev morajo tu oblasti uporabiti takšno reševalno taktiko, ki dodatno ne ogrozi življenj ugrabljenih oseb, nabor možnih postopkov pa močno zmanjša zapletenost samega dostopa. Poleg tega so reševalne ekipe med izvajanjem postopkov največkrat vidne ugrabiteljem in lahko slednji temu ustrezno prilagodijo svoja dejanja (Gaibullov in Sandler 2009, 740).

Lažne ali navidezne ugrabitve za odkupnino – kjer je namen prikriti druga dejanja, kot je na primer umor ali izsiljevanje oziroma pobeg otroka od doma. Določene slavne osebnosti pa to vidijo tudi kot možnost, da se o njih govori v javnosti (Newton 2002, 155). O lažnih ugrabitvah pa govorimo tudi takrat, ko ugrabitelji izkoristijo dejstvo, da neka oseba nekaj časa ni v komunikaciji s svojci in je te zato možno prepričati, da je prišlo do ugrabitve. Pri klasičnem primeru takšne »ugrabitve« se mlajša oseb odpravi v kino, obišče kakšen športni dogodek ali gre za nekaj ur na kakšno drugo lokacijo, kjer je izolirana od svojih staršev oziroma je stik z njimi v tem času nemogoč. Zločinci pod pretvezo pridobijo osebne podatke žrtve ter jo pogosto z ukano tudi fotografirajo, nato pa takoj pokličejo njene svojce in jih skušajo prepričati, da je prišlo do ugrabitve. Takšne ukane trajajo zelo kratek čas, svojci morajo običajno zbrati denar v približno dveh urah, zločinci pa se morajo zadovoljiti praktično s katero koli vsoto (Wright 2009, 35).

Poskusi ugrabitev za odkupnino – sem sodijo tako ugrabitve, ki se končajo že med procesom načrtovanja, kot tudi tiste, kjer do zajetje določene osebe dejansko pride, vendar pa je ta izpuščena, še preden je odkupnina za njeno svobodo sploh zahtevana (Newton 2002, 155).

Grožnja z ugrabitvijo – gre praktično za obliko izsiljevanja, ki je zelo priljubljena med zločinci in za uspeh katere je ključen strah. Isiljevalci zagrozijo neki družini ali organizaciji, da bo ena ali več oseb ugrabljenih in posledično ubitih, če ne plačajo določenega zneska ali če ne prenehajo z določeno dejavnostjo. Tovrstne grožnje so še posebej učinkovite v okoljih, kjer vlada velik strah pred ugrabitvami zaradi njihove pogostosti ali razvpitosti. To taktiko tako uspešno uporabljajo v državah Latinske Amerike, kjer tako zgolj z grožnjo ugrabitve pridejo do velikih vsot denarja. Tovrstni zločini nimajo visokega tveganja, izplačila pa so praviloma visoka, v veliko primerih pa ti zločini tudi niso prijavljeni (Wright 2009, 35). Do ugrabitve torej nikoli ne pride, kar zločincem prihrani veliko zapletenega načrtovanja in priprav, vendar pa

določen posameznik ali organizacija izrabi strah pred ugrabitvijo za izsiljevanje oseb, od katerih ima posledično takšno ali drugačno korist (Newton 2002, 155).

Klasična ugrabitev za odkupnino – pri takšnih ugrabitvah je glavni motiv ugrabiteljev prejeti odkupnino, žrtev je sicer lahko v samem procesu tudi ubita, kar ugrabitelji včasih načrtujejo že od samega začetka, vendar pa glavni cilj ugrabitve ni smrt žrtve, pač pa odkupnina (Newton 2002, 156). Za takšne ugrabitve je značilno tudi dolgotrajno pogajanje o vsoti same odkupnine in ostalih pogojih izpustitve žrtve. Celoten proces od ugrabitve do izpusta lahko traja od le nekaj dni pa tudi do več let. Vse je seveda odvisno od lokacije in od tega, za kakšne ugrabitelje gre, večinoma pa te ugrabitve trajajo od šest dni do dveh mesecev. Med procesom ugrabitelji navežejo stik z družino žrtve ali organizacijo, ki ji pripada, potem stečejo pogajanja, ko je sklenjen dogovor o višini in načinu plačila ter je to opravljeno, pa je navadno žrtev izpuščena. Večina žrtv (90 odstotkov) sicer v času ugrabitve živi v razmeroma dobrih pogojih, priskrbljena jim je hrana in po potrebi tudi zdravila, kljub temu pa obstajajo tudi ugrabitve, ki jih žrtve ne preživijo. Pri ugrabitvah za odkupnino, ki trajajo več kot pol leta, so običajno prisotni tudi politični motivi, z izjemo daljšega trajanja pa je celoten proces pogajanj in plačila odkupnine enak (Wright 2009, 34). Iz študije, ki jo je izvedel Glenn McGovern, je razvidno, da je bilo v času od januarja leta 1950 do decembra leta 2008 v svetu izvedenih 88 takšnih ugrabitev. Pri tem so vključene le ugrabitve, kjer so bile žrtve izbrane glede na njihov položaj v družbi ali zato, ker jih je nek posameznik ali skupina zaznala kot oviro pri svojih aktivnostih. Vključene so tudi vse ugrabitve, kjer je neka organizacija žrtv izbrala na podlagi politične motiviranosti ali pa zato, da bi prejela odkupnino. Izključeni so vsi napadi, kjer je bil napadalec duševno moten, razen v primeru, ko je šlo za napad na pomembne državnike. Šlo je za ugrabitve, ki jih je ena ali več oseb podrobno načrtovala, opravila potrebno raziskavo, izvedla priprave ter napad vsaj poskušala izvesti. Od leta 1950 do leta 1960 je bila izvedena ena ugrabitev, v času od leta 1960 do leta 1970 tri, od leta 1970 do leta 1980 pa je bilo ugrabitev kar 33. Potem se je število ugrabitev začelo zmanjševati in v letih od 1980 do 1990 je bilo 23 primerov ugrabitev, v zadnjem desetletju 20. stoletja pa 15. Od leta 2000 do leta 2008 je bilo zabeleženih 13 ugrabitev, kar spet kaže na rahel padec (McGovern 2010, xxi-xxii in 84).

Ostale ugrabitve – sem spadajo ugrabitve, ki jih ni mogoče razvrstiti v katerega od predhodnih 14 tipov. To so na primer ugrabitve, izvedene z namenom zasliševanja, oviranja določenih dogodkov in ugrabljanje oseb z namenom menjave za druge posameznike izven primerov ugrabljanja letal s strani teroristov (Newton 2002, 156).

5.2 Uspešnost ugrabitev

Čeprav gre pri ugrabitvi za zapleteno obliko napada na eno ali več oseb, pa je njihova uspešnost zelo visoka (kar 98-odstotna) ne glede na prisotnost oboroženega spremstva. Kadar osebe niso v vozilih ali plovilih, je uspešnost ugrabitev praktično 100-odstotna, kadar je tarča mobilna, pa se uspešnost zmanjša na 94 odstotkov (McGovern 2010, 85–86).

5.3 Lokacija napada

Skupine, ki ugrabitev izvajajo, tarčo največkrat napadejo takrat, ko potuje od točke A do točke B (McGovern 2010, 86). Tak primer je tudi ugrabitev italijanskega politika Alda Mora, ki so ga pripadniki Rdečih brigad napadli med njegovo potjo do parlamenta (Crettez in Deloche 2008, 128). Sledijo napadi na osebe na njihovih domovih, pa naj gre za hiše ali večstanovanjske objekte. Med lokacije, kjer je verjetnost napada višja, se uvrščajo tudi službeni prostori ter stavbe, kjer se tarča pogosto oziroma redno zadržuje: javni dogodki, hoteli, restavracije, bari in fakultete (McGovern 2010, 86).

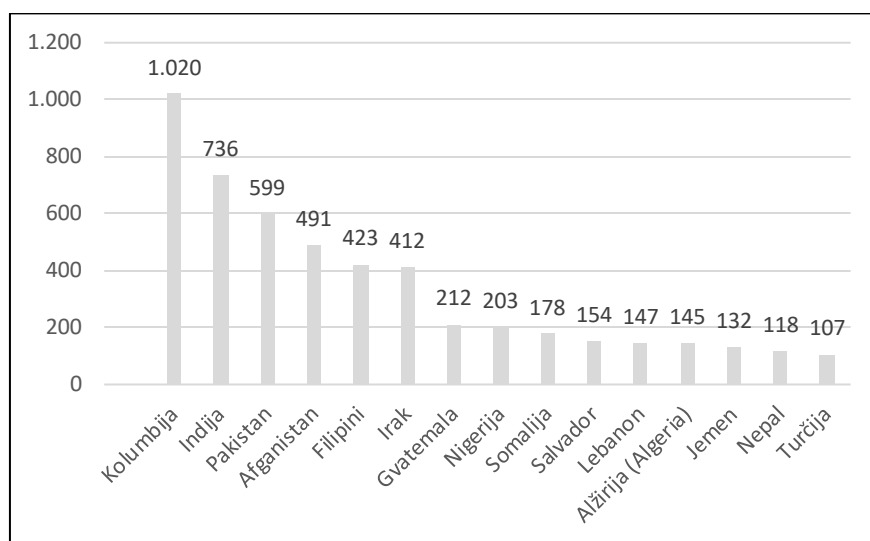
Lokacija napada je sicer najpomembnejši dejavnik ugrabitve. Pri tem, ali je neka lokacija sploh primerna za izvedbo napada, pa je treba upoštevati, v kolikšni meri se bodo lahko napadalci pritajili in ali bodo ljudem, ki jih bodo opazili, sumljivi. Naslednji vidik, ki ga je treba upoštevati, je možnost umika oziroma trase, po kateri bo zajeta oseba odvedena, seveda če jo imajo napadalci sploh namen odpeljati na drugo lokacijo. Najpomembnejši vidik, ki ga morajo ugrabitelji upoštevati, pa je stopnja predvidljivosti prisotnosti osebe na neki lokaciji ob določenem času. Skoraj vsaka odrasla oseba ima vsaj dve lokaciji, na katerih se pričakuje, da se bo nahajala ob določenih urah dneva. Gre za prebivališče in službene prostore. To je tudi razlog, da se večina ugrabitev, ki niso izvedene, medtem ko oseba potuje, zgodi na eni od teh dveh lokacij. Napadalcem je običajno najprej poznana lokacija službenih prostorov, z uporabo taktik opazovanja in zasledovanja pa lahko zelo hitro odkrijejo tudi lokacijo prebivališča, kar je v dobi interneta in socialnih omrežij veliko preprosteje kot v preteklosti. Osebe, ki so izbrane za tarčo, se na omenjenih lokacijah počutijo razmeroma varno, saj poznajo okolje in lahko poskrbijo za tehnično ter fizično varovanje, nevarnost pa se močno poveča, ko te prostore zapustijo (McGovern 2010, 111). Če na tem mestu znova pogledamo že omenjeni primer ugrabitve Alda Mora, lahko opazimo, da se je nevarnosti napada med potjo zavedal, a ne v zadostni meri. Aldo Moro je sicer potoval v avtomobilu skupaj z dvema varnostnikoma in sledil

mu je še spremljevalni avtomobil z dodatnimi tremi varnostniki. Čeprav je imel možnost, ni nikoli zaprosil za blindirano vozilo, ki bi močno zmanjšalo verjetnost uspešnega napada (Crettez in Deloche 2008, 128). Če gre za ugrabitev s strani profesionalcev, torej nekoga, ki si vzame potreben čas za načrtovanje in pripravo napada, slednjim ne zadoščata zgolj dve potencialni lokaciji napada, pač pa želijo karseda široko raziskati tudi ostale alternative. Mesta, na katerih takšna skupina nato pripravi zasede, so odvisna ne le od tega, da se tarča redno zadržuje na neki tretji lokaciji, pač pa tu vlogo igra tudi pot, po kateri do te lokacije pride. Če namreč vedno izbere isto pot in prevozno sredstvo, je veliko bolj verjetno, da bo zaseda postavljena ravno na tistem mestu. Kljub možnim alternativam pa je večina ugrabitev še vedno izvedena med potovanjem tarče od doma v službo ali obratno. Pri tem je treba poudariti, da večina ljudi vedno izbere isto pot in tudi morebitne postanke. Glede mikrolokacij napadov izstopajo križišča, ko tarča v vozilu čaka pred semaforjem, ter območja zgoščenega prometa, kjer je velika verjetnost prometnih zastojev (McGovern 2010, 111).

5.4 Države z najvišjo stopnjo ugrabitev

V obdobju od leta 1950 do leta 2008 se je največ odmevnih ugrabitev zgodilo v Kolumbiji, sledijo pa Italija, Mehika, Argentina in Združene države Amerike (ZDA). Če pogledamo celine, pa je bilo največ ugrabitev izvedenih v Evropi, sledita Srednja in Južna Amerika ter ZDA (McGovern 2010, 86). Tudi manj medijsko podprte ugrabitve, kar predstavlja večino vseh ugrabitev, so v porastu v več regijah. A tu velja znova izpostaviti Latinsko Ameriko (Phillips 2011, 845). Vse ugrabitve niso prijavljene, glede tistih, ki so oblasti znane, pa je njihov delež med letoma 1970 in 2013 znova največji v Kolumbiji (Loertscher in Milton 2015, 11).

Graf 5.1: Države z največ ugrabitvami

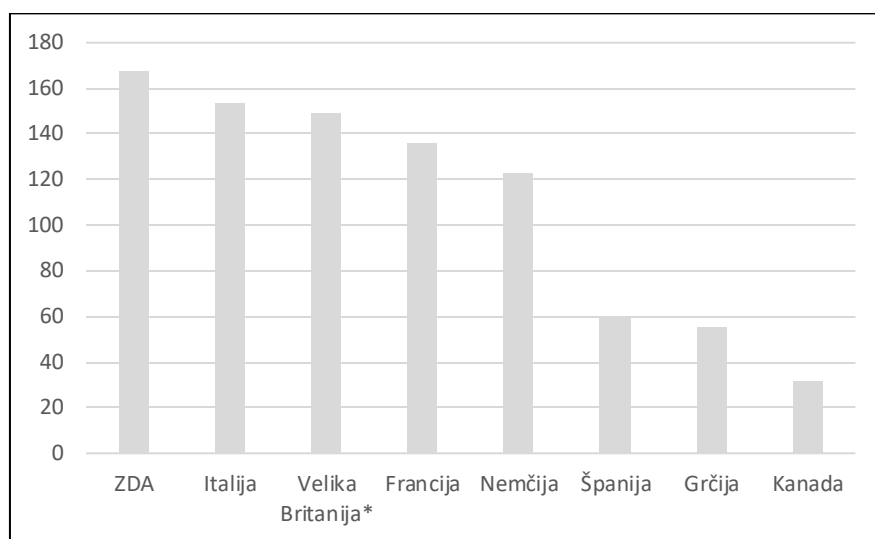

Vir: Loertscher in Milton (2015, 11).

Kot lahko razberemo iz grafa 5.1, je bilo ugrabitev v Kolumbiji 1020, sledi Indija s 736 ugrabitvami in Pakistan s 599. Med 15 držav, kjer je prišlo do največ ugrabitev v tem obdobju, lahko uvrstimo še Afganistan (491), Filipine (423), Irak (412), Gvatemalo (212), Nigerijo (203), Somalijo (178), Salvador (154), Libanon (147), Alžirijo (145), Jemen (132), Nepal (118) in Turčijo (107).

Ugotovili smo torej, kje se zgodi največ ugrabitev. Glede na državo, iz katere prihaja največ žrtev, pa je med zahodnimi državami (med drugim NATO državami), kamor v sklopu EU lahko prištevamo tudi Slovenijo, bilo največ žrtev državljanov Turčije, sledijo pa ZDA in Italija (Loertscher in Milton 2015, 21).

Graf 5.2: Osem zahodnih držav z največ ugrabljenimi državljani med letoma 2001 in 2014

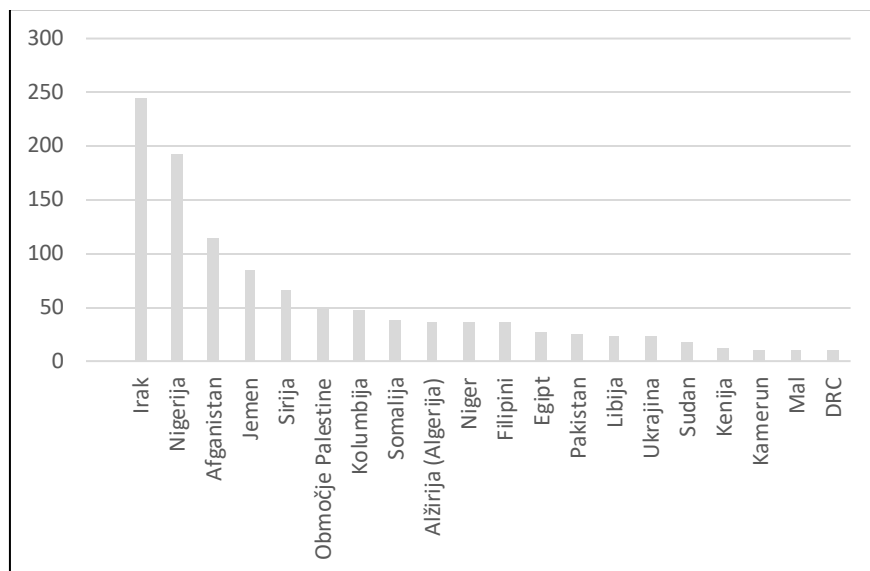

Vir: Loertscher in Milton (2015, 21).

Graf 5.2 kaže, da so v obdobju od leta 2001 do leta 2014 na prvem mestu s 168 ugrabljenimi državljani ZDA, 2. mesto pa glede na vse ugrabljenje zaseda Italija s 154 ugrabljenimi osebami. Glede na vse ugrabljene državljane sledi Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske s številom 149, manj ugrabljenih državljanov v skupnem seštevku pa imata Francija (136) in Nemčija (123). Na šestem mestu se nahaja Španija s 60 ugrabljenimi osebami, medtem ko se na 7. mestu nahaja Grčija (55), z 32 ugrabljenimi državljani pa ji sledi Kanada.

Če se sedaj osredotočimo na ugrabitve, v katerih so bili udeleženi državljani zahodnih demokracij, lahko ugotovimo, da je bilo največ zahodnjakov ugrabljenih v Iraku, sledita pa Nigerija in Afganistan (Loertscher in Milton 2015, 20).

Graf 5.3: Države, v katerih je bilo ugrabljenih največ državljanov zahodnih demokracij med letoma 1970 in 2013

Vir: Loertscher in Milton (2015, 20).

Kot razberemo iz grafa 5.3, je bilo tako v Iraku ugrabljenih 245 državljanov zahodnih demokracij, v Nigeriji 192, v Afganistanu pa 115. Tem trem državam sledita Jemen in Sirija, ki imata prav tako nad 50 ugrabitev, in sicer 84 oziroma 66. Medtem je v obdobju od leta 2001 do leta 2014 na območju Palestine številka ugrabljenih znašala 49, na območju Kolumbije pa 48. Nad 30 ugrabitev takšnega tipa se je zgodilo še v Somaliji, Alžiriji, Nigeru in na Filipinih, le nekaj manj pa v Egiptu (28) in Pakistanu (26). V Libiji je bilo takšnih primerov 23, kar je enako kot v edini evropski državi na seznamu – Ukrajini. Zadnjih 5 na lestvici 20 držav z največjim številom ugrabljenih prebivalcev Evrope in ZDA sestavljajo Sudan (18), Kenija (12), Kamerun (11), Mali (11) ter na zadnjem mestu Kitajska z 10 ugrabitvami tega tipa žrtev.

Ugrabitve so prisotne predvsem tam, kjer policija in tožilstvo nista zmožna zagotoviti zadostnega pregona in kazni za ugrabitelje, ko se takšna situacija ugodno ali neugodno razplete. Ugrabitve ostajajo tudi močno orožje teroristov, ki delujejo v Južni Ameriki in Jugovzhodni Aziji, gre za instrument, s katerim skušajo vplivati na svoje nasprotnike, prav tako pa tudi vir financiranja prizadevanj določene teroristične skupine. Gre za podobno nadlogo, kot so bili v 16. in 17. stoletju pirati, ki so ropali ladje in s tem motili trgovske ter druge morske poti. Za njihovo izkoreninjenje je bilo ključno sodelovanje vseh velesil, kar bi bilo potrebno tudi pri izkoreninjenju ugrabitev (Voss 2004, 456).

5.5 Kako žrtve doživljajo ugrabitev

Žrtve ugrabitev prihajajo iz najrazličnejših držav, socialnih okolij in so različne starosti (za ponazoritev resnosti situacije je dovolj podatek, da je v Združenih državah Amerike na leto na takšen ali drugačen način ugrabljenih okoli 250.000 otrok (O'Brien 2008, 13), zato je nemogoče predvideti, katera oseba bo ugrabljena in katera ne. Vseeno pa je možno glede na posamezne države, v katerih pride do ugrabitev, oblikovali nekakšni trende (Wright 2009, 47), ki pa se lahko seveda tudi spremenijo (npr. prehod z ugrabljanja ljudi iz višjega sloja na ugrabljanje oseb srednjega sloja v Mexico Cityu (Ochoa 2012, 1)). V Nigeriji so glavna tarča belci, ki prihajajo iz zahodnih držav, imenujejo jih celo »bankomati«, saj predstavljajo hitro možnost zaslužka številnim skupinam ugrabiteljev, ki delujejo na tistem območju. V Mehiki so nadalje tarča predvsem pripadniki določenih etničnih in verskih skupnosti (npr. Španci, Judi, Libanonci itn.). Tako za navedeni državi kot za mnoge druge je med drugi tudi značilno, da se določen delež ugrabiteljev pri izbiranju tarč ravna po ključu, ki za najprimernejše označi na prvi pogled bogate osebe. Kazalci, ki jih pri tem upoštevajo, pa so novi avtomobili, vpadljiv nakit in vpadljivo obnašanje. Večina ugrabiteljev tarče vseeno izbere po podrobni analizi potencialnih žrtev. Vsem osebam, ki so ugrabljene, je skupno trpljenje, saj sta ugrabitev in kasneje odvisnost od volje ugrabiteljev zelo travmatična izkušnja. Žrtev ima v situaciji, v kateri se je znašla, občutek nemoči; svojega življenja ne more več nadzorovati (Wright 2009, 47–48). Poleg tega so žrtve ugrabitve navadno deležne fizičnih napadov s strani ugrabiteljev, kjer gre lahko tako za izživljanje kot tudi kaznovanje (Phillips 2011, 846).

Prva reakcija žrtve na ugrabitev tako navadno vključuje šok, disociacijo, strah, močan občutek tesnobe, nezaupanje in zanikanje. Na začetku žrtve sploh ne morejo verjeti, kaj se jim je zgodilo, včasih pa na začetku situacijo vidijo v pozitivni luči, na primer kot pustolovščino. Fizične reakcije v začetnih fazah vključujejo povečan srčni utrip, hitrejše dihanje, slabost, omedlevico in težave z zadrževanjem vode ali blata. Tako začetne kot kasnejše reakcije so seveda odvisne od vsakega posameznika, v nadaljevanju lahko na primer začnejo kriviti sebe za nastalo situacijo, se spraševati, zakaj je doletela ravno njih, skušajo vzpostaviti nekakšen nadzor nad okolico, iščejo možnost za pobeg, lahko pa tudi občutijo krivdo za stisko, ki jo je njihova ugrabitev povzročila drugim (Brown in Campbell 2010, 661). Ugrabljena oseba se sooči z izgubo nadzora nad najosnovnejšimi življenjskimi potrebami, saj ji ugrabitelji povedo, kdaj lahko je, spi, uporablja stranišče, se umiva in celo količina svetlobe v prostoru, kjer jo zadržujejo, je nadzorovana. V takšnih pogojih lahko žrtev ugrabitelja dojema kot radodarno

osebo že, če ji priskrbi kos starega kruha. Ne glede na to, kako nenavadno se namreč zdi na prvi pogled, pa je po dveh dneh brez vode žrtev pripravljena osebo, ki ji z nasmehom poda kozarec vode, pripravljena sprejemati kot prijatelja. Za žrtve, ne glede na starost, je tako najtežje prenašati dejstvo, da same ne sprejemajo odločitev niti o najbolj preprostih stvareh, na katere sicer v življenju sploh niso bile pozorne (Wright 2009, 49).

Tarče v največ obravnavanih primerih v že omenjeni McGovernovi študiji so bili direktorji različnih podjetij (44 odstotkov), s 15 odstotki jim sledijo diplomati, na tretjem mestu pa so s 6 odstotki voditelji držav. Le 18 odstotkov oseb, ki so bile izbrane za tarčo ugrabitve, je imelo zaposlenega enega ali več telesnih stražarjev, ki delujejo kot sredstvo odvratanja v procesu izbiranja tarče, ob samem napadu pa predstavljajo zadnjo linijo obrambe. Če je oseba, ki je bila izbrana za tarčo, obdana s telesnimi stražarji, njihova onesposobitev predstavlja prioriteto ugrabiteljem (McGovern 2010, 86).

Izmed poklicev, ki jih opravljajo državljani zahodnih držav, so glede ugrabitev med letoma 2001 in 2015 statistično najbolj ogroženi mornarji, kvalificirani delavci, zaposleni v nevladnih organizacijah in turisti/študenti (Loertscher in Milton 2015, 29).

Tabela 5.1: Poklici ugrabljenih med letoma 2001 in 2015

Poklic žrtve	Št. žrtev	Delež
Mornar	246	17 %
Kvalificirani delavec	245	17 %
Zaposleni v nevladnih organiz.	244	17 %
Turist/študent	223	16 %
Novinar	147	10 %
Vladni uslužbenec	88	6 %
Nekvalificirani delavec	87	6 %
Podjetnik	73	5 %
Pripadnik oboroženih sil	47	3 %
Družina	18	1 %

Vir: Loertscher in Milton (2015, 29).

Tabela 5.1 prikazuje, da je bilo med letoma 2001 in 2015 ugrabljenih 246 mornarjev, kar ta poklic uvršča na prvo mesto po ogroženosti s strani ugrabitev, na drugem mestu so kvalificirani delavci (245), sledijo jim zaposleni v nevladnih organizacijah (244) in turisti/študenti s številko 223. Na petem mestu po ogroženosti so novinarji, naslednji so vladni uslužbenci, od katerih je

bil ugrabljen eden več glede na število oseb, ki so postale žrtve v kategoriji nekvalificiranih delavcev, torej 88. S številko 73 so na osmem mestu podjetniki, pripadniki oboroženih sil, kot zadnja pa se z enoodstotno zastopanostjo med 10 najbolj ogroženih poklicev uvrščajo družine.

Sicer pa lahko žrtev ugrabitve postane praktično kdor koli. Kar zadeva starost, so ugrabljeni tako otroci kot odrasli in tudi spol ne igra pri tem posebne vloge, saj so ugrabljeni tako moški kot ženske. Glavno merilo, po katerem so žrtve izbrane, je navadno dostopnost te osebe oziroma velika verjetnost, da bo določeno osebo možno zajeti. Ponekod se ugrabitelji osredotočijo na moške v družini, torej na glavo družine (tako imenovani patriarhalni pristop), spet druge pa se ravno te osebe izogibajo, saj jo dojemajo kot glavnega v družini za sprejemanje odločitev in so mnenja, da se bodo ravno z njim lahko najhitreje dogovorili za plačilo odkupnine. Kadar je tarča organizacija, je stvar nekoliko drugačna, saj tudi če ugrabijo glavno osebo, je na voljo dovolj nižjih uradnikov, ki so sposobni zadevo hitro izpeljati. Če je ugrabljena glava družine in je ona ali on tisti, ki ima nadzor nad denarjem, je plačilo odkupnine lahko zelo malo verjetno. Tako obstajajo primeri, ko so se ugrabitelji zadovoljili že z zelo majhno vsoto ali pa so ugrabljene osebe izpustili pod pogojem, da bodo odkupnino plačale naknadno. Nekatere žrtve so potem to tudi res storile, druge pa obljube niso izpolnile; odvisno od tega, kako močno so ugrabitelje doživljale kot grožnjo. V povezavi s takimi obljubami so tako lahko uprizorjeni spektakularni pobegi žrtev, temu pa sledijo plačila odkupnine brez vednosti oblasti ali javnosti. Kadar plačila niso izvedena, pa ni nenavadno, da nekdanje žrtve umrejo v nesrečah s sumljivimi okoliščinami (Wright 2009, 48–49).

Ugrabitev neke osebe ali skupine prizadene celotno družbo, vseeno pa je to nekaj, kar vsak posameznik doživlja na zelo osebni ravni (Hammer 2007, 3). Predvsem žrtev je v času ugrabitve pod velikim psihičnim pritiskom, saj želijo ugrabitelji kar najhitreje doseči plačilo odkupnine oziroma prisiliti družino ali organizacijo ugrabljenih oseb, da zbere več denarja. Žrtev tako zaslišujejo in želijo od nje pridobiti čim več podatkov o družinskem premoženju (npr. družinskih dragocenostih), te informacije nato posredujejo svojcem ter tako skušajo narediti konec njihovim izgovorom o tem, da nimajo dovolj sredstev za plačilo odkupnine. Ko ugrabitelji od žrtve izvejo kakšno koristno informacijo, jo običajno nagradijo z zmanjšanjem mučenja, priljubljeno hrano ali knjigo oziroma nečim, kar naredi ugrabitev bolj znosno. Vse to je seveda samo del psihološke igre, saj ugrabitelji nadzorujejo vsak vidik žrtvinega življenja in lahko pridobljeno nagrado kadar koli odvzamejo. Vsak človek ima točko, na kateri se mentalno zlomi, in ugrabitelji skušajo z različnimi potezami to točko najti ter jo izrabiti za podatke

oziroma za povečanje nadzora nad žrtvijo. Ugrabitelji hočejo od žrtve včasih tudi pridobiti podatke o drugih potencialnih žrtvah, lahko gre za natančne podatke o 50 ali 100 oseb, ki so žrtvini prijatelji ali znanci. Na tak način se lahko nekoč trdne vezi med skupino prijateljev ali znancev močno skrhajo, saj ko ugrabitelji te osebe zajamejo, jasno povedo, kdo jih je priporočil kot potencialno tarčo. Vsaka naslednja ugrabljena oseba pa mora potem priskrbeti podatke o novih potencialnih žrtvah, ki so po njenem mnenju primerna tarča ugrabitev in od katere si ugrabitelji lahko obetajo visoko odkupnino. Ugrabitelji si s pomočjo tovrstnih »priporočil« zagotovijo širok nabor potencialnih žrtev, njihov seznam pa se ves čas povečuje (Wright 2009, 50–51).

Žrtve se v času ugrabitve čutijo nemočne in iz dane situacije ne vidijo izhoda. Dejstvo, da so popolnoma odvisne od ugrabiteljev, še posebej težko sprejmejo osebe, ki so v življenju navajene same sprejemati odločitve. Po drugi strani pa se ugrabitelji radi tudi igrajo z žrtvinimi pričakovanji in upanjem vrnitve domov. Nekateri so zelo profesionalni in žrtev obveščajo o poteku pogajanj, drugi pa ustvarjajo lažna pričakovanja z namenom uničenja upov ugrabljene osebe. Z dajanjem in jemanjem upanja lahko ugrabitelji na zelo krut način nad žrtvijo pridobijo še dodaten nadzor (Wright 2009, 54–55). Tudi pri drugih psihičnih ali fizičnih oblikah nasilja je to predvsem pri sadističnih ugrabitvah izvedeno tako, da so tarča točno določeni deli telesa oziroma psihe, s čimer nasilje ni več naključno, pač pa se spremeni v skrbno preračunano obliko mučenja (Phillips 2011, 845). Takšna dejanja pa žrtvi povzročijo še dodatne travme, ki jih je možno razrešiti le s terapijo, kjer mora žrtev sprejeti, kaj se ji je zgodilo, in se s tem soočiti. Nad nekaterimi žrtvami se ugrabitelji tudi brutalno fizično znašajo, gre za rezanje uhljev ali prstov, s čimer skušajo pospešiti plačilo odkupnine. Takšni prijemi vključujejo tudi ostala sadistična dejanja, kot je puljenje zob in pošiljanje posnetkov teh dejanj svojcem žrtve. Primer tega je tudi obglavljanje ugrabljenih oseb v Iraku in Siriji (Islamska država) (Wright 2009, 56).

Ugrabitev je za žrtve travmatična izkušnja, saj so podvržene tako fizičnim kot psihičnim pritiskom. Ugrabitelji izkoriščajo njihove strahove in čustva, da dosežejo, kar želijo. Nad žrtvijo se izživljajo in tako še poslabšujejo njen položaj. Žrtve imajo običajno kljub obsežni terapiji po takem dogodku še vedno nočne more, če so izdale svoje prijatelje, pa jih muči tudi občutek krivde. Ugrabitev ima lahko tudi dolgotrajne psihološke posledice, osvobojene žrtve so tako lahko večkrat depresivne ali pa postanejo čustvene razvaline. Med ugrabitvijo žrtvini občutki nihajo od sovraštva do ugrabiteljev pa do podpore v njihovih prizadevanjih, razvoj pozitivnih čustev do ugrabitelja se imenuje Stockholmski sindrom. Ta pojav je različno intenzivno

prisoten pri vseh žrtvah ugrabitev, česar se morajo njeni svojci tudi zavedati. Gre za podzavestno reakcijo, ki je povezana s preživetjem, razlog pa je večinoma velik stres, ki ga žrtev doživlja, ne pa njena zavestna odločitev. Ugrabljena oseba se začne identificirati z ugrabiteljem in že najmanjši prijaznosti slednjega pripisuje velik pomen. Vseeno se lahko pokaže, da žrtev tudi potem, ko je že svobodna, podpira dejanja svojega ugrabitelja in ga razume (Wright 2009, 52–53). Stockholmski sindrom je ime dobil po dogodkih na Švedskem leta 1973, kjer je bilo več oseb vzeti za talce med oboroženim ropom banke Sveriges Kredit, prvi pa ga je opisal kriminolog Nils Begerot. Kljub temu da je bilo življenje žrtev med ugrabitvijo ogroženo, so talci do ugrabiteljev razvili pozitivna čustva in nekakšno navezanost, šli so celo tako daleč, da so ustanovili poseben sklad, ki je bil namenjen pravni obrambi ugrabiteljev (Brown in Campbell 2010, 662).

Kot navaja Newton, je Stockholmski sindrom v samem bistvu obrambni mehanizem oziroma reakcija, ki nastane zaradi podzavestnega prepričanja, da ugrabitelj ne bo ranil osebe, ki sočustvuje z njim oziroma podpira njegove cilje. Sprožitelji tega mehanizma so podobni kot pri ženskah, ki jih partnerji zlorablajo, a so kljub temu na njih čustveno navezane. Prav v primerih, ko je ugrabljena oseba ženska, pa se lahko postopek razvoja sindroma pospeši s spolnimi odnosi. Podobno je tudi v primerih, ko žrtev dejanja oblasti do ugrabiteljev dojemajo kot prekomerno nasilna (Newton 2002, 298). Gre za pojav, ki je prisoten tako pri odraslih kot pri otrocih in torej pomaga obvarovati žrtev pred smrtjo, poškodbami ali nadaljnjo zlorabo. Sindrom je prisoten predvsem v primerih, ko imajo ugrabitelji in žrtve skupnega sovražnika, kot so na primer slabi življenjski pogoji. Če ugrabitev traja dalj časa, je tudi večja verjetnost, da so bodo pojavile priložnosti za razvoj navezanosti. Do razvoja Stockholmskega sindroma pa ne pride v primerih, ko je žrtev razčlovečena oziroma ko ji je odvzeta vsakršna identiteta. To se doseže z odvzemom osebnih predmetov in oblačil ter s tem, da se žrtev ne kliče po njenem pravem imenu, pač pa po psevdonimu. Pri tem je ključno tudi, da se skrbniki žrtve redno menjavajo. Ena od slabosti Stockholmskega sindroma je ta, da se žrtve čutijo krive za svoja dejanja, druga pa, da si oblasti z njimi ne morejo veliko pomagati pri ugotavljanju okoliščin ugrabitve (Brown in Campbell 2010, 663). Stockholmski sindrom se pojavi po treh oziroma štirih dneh ugrabitev, celotna dolžina ugrabitve pa nato ni več bistvena (Wright 2009, 53). Med bolj znane primere tega pojava med drugim spadata tudi ugrabitev Američanke Patti Hearst, hčerke bogatega poslovneža, ki so jo ugrabili pripadniki levičarske skupine SLA, ter ugrabitev avstrijske deklce Natasche Kampusch, ki jo je ugrabil Wolfgang Priklopil (Hall in Leidig v Brown in Campbell 2010, 662). Čeprav so Patti Hearst psihično, fizično in spolno zlorabljali,

se je vseeno (čeprav so ji ponudili možnost oditi) pridružila SLA, po vrnitvi domov pa jih sicer ni več podpirala. Natascha Kampusch pa je, ko je izvedela za samomor svojega ugrabitelja, za dogodek okrivila policijo in jo obtožila, da niso storili dovolj za preprečitev smrti, za svojim ugrabiteljem je žalovala (Brown in Campbell 2010, 662).

5.6 Ugrabitelji

Največ ugrabitev so doslej izvedle kriminalne združbe, ki so se na tak ali drugačen način želele s tem okoristiti. Kar zadeva izvajalce, jim sledijo teroristične skupine, kot so Rdeče brigade v Italiji, kolumbijski FARC ter južno-libanonska šiitska milica Hezbollah (McGovern 2010, 86). V skupinah, ki ugrabitve izvajajo, so običajno zaporniki, kriminalci, mentalno bolni in politični aktivisti. Vsaka od takšnih skupin ima svoje motive za izvajanje ugrabitev, pogosto pa se ti tudi prekrivajo. Nekateri cilji so tako bolj materialne narave, kot je odkupnina, drugi pa želijo s svojimi dejanji posameznikom, organizacijam ali javnosti nekaj sporočiti. Pri teh gre največkrat za občutek, da se jim je na neki točki zgodila krivica (Lipsedge v Brown in Campbell 2010). Če pod drobnogled vzamemo naročnike ugrabitev, vidimo, da gre kar v 63 odstotkih za teroristične organizacije, ki so za izvedbo uporabile svoje člane ali pa so najele kriminalne združbe oziroma njim podobne oborožene skupine. Tako je bilo tudi v primeru najbolj odmevne ugrabitve štirih letal 11. septembra 2001 (McGovern 2010, 86).

Prebivalce ZDA in EU, skupine držav, v katero spada tudi Slovenija, na njihovih potovanjih in delu izven lastne države prav tako ogrožajo različni tipi ugrabiteljev. Izmed tistih, za katere se je izvedelo, kateri skupini ugrabitelji pripadajo, so največ ugrabitev izvedli džihadisti, sledijo jim pripadniki drugih militantnih skupin in pirati, na zadnjem mestu pa so skupine, ki so ugrabitve izvajale v imenu različnih plemen (Loertscher in Milton 2015, 15).

Ugrabitelji se med seboj močno razlikujejo, vseeno pa so jim določene stvari skupne. Vse to bomo analizirali v nadaljevanju. Ugrabitelji lahko sami sebe dojemajo kot delavce, katerih naloga je priskrbeti denar na njim najbolj poznan način. Največkrat so ugrabitelji profesionalci in se s to aktivnostjo ukvarjajo celo življenje ter izpopolnjujejo svojo taktiko. Večinoma svojih zločinskih karier ne začnejo kot ugrabitelji, ampak do tega pridejo postopoma z različnimi dejanji (Wright 2009, 36). Treba je vedeti, da je ugrabljanje zelo razširjen pojav in ter da lahko ugrabitelji prihajajo praktično iz katere koli države ne glede na splošno predstavo javnosti o določeni državi (Yun in Roth 2008, 736).

Ozadje ugrabiteljev se lahko močno razlikuje. Tako na primer na področju političnih ugrabitev, kjer je večina odkupnin plačanih, deluje veliko bivših študentov, ki so se odločili izvesti nekakšno revolucijo, ker jih v družbi ali državi nekaj moti, običajno gre za neenakosti. Ti ugrabitelji so inteligentni in izobraženi. Skratka ljudje, ki so se ugrabitev zavestno odločili izvesti in so pripravljeni sprejeti vsakršne posledice. Čeprav gre pri njih na začetku za neke vsaj na videz plemenite cilje, pa se z ugrabitvijo izenačijo s kriminalci in mnogi izmed njih se kasneje tudi odločijo ugrabitve izvajati zaradi dobička in ne več zaradi političnih motivov. Tudi religija je večkrat prostor za novačenje ugrabiteljev. Tu pridejo v poštev predvsem tisti, ki se vidijo poklicane za izvajanje takšnih dejanj. Nobena vera sicer uradno ne promovira ugrabitev, vseeno pa določeni verski voditelji uspejo prepričati nekatere vernike v nasprotno in jim povedo tudi razloge, zakaj njihov bog želi, da storijo kaj takega (Wright 2009, 36). Povezavo političnih in verskih ciljev najdemo v delu Yuna in Rotha v primeru dejavnosti islamskih teroristov po napadu 11. septembra 2001. Po takratnem napadu na ZDA se je namreč začela obsežna vojna proti terorizmu, katere del so bile obsežne vojaške operacije proti islamskim teroristom v različnih regijah po svetu, še posebej v Afganistanu in Iraku. Teroristi se s koalicijskimi silami zaradi njihove premoči niso mogli boriti na klasičen način, zato so iskali nove načine, s katerimi bi se maščevali in škodovali sovražniku. Med temi taktikami so tudi različne oblike ugrabitev, tako ugrabitve vojakov in novinarjev kot tudi teroristov, ki so videne kot alternativa v boju proti vojaško močnemu nasprotniku pa tudi način pridobivanja finančnih sredstev (Yun in Roth 2008, 736–737). Nekateri zločinci pa se z ugrabitvami začnejo ukvarjati zato, ker menijo, da je razmerje med tveganjem in nagrado veliko bolj ugodno kot v primeru oboroženih ropov ali drugih podobnih zločinov, sploh v državah, kjer so kazni za ugrabitelje razmeroma nizke. Privlačnost samih ugrabitev pa so pri določenih zločincih povečale tudi tiskovne konference ob prijetju ugrabiteljev, na katerih so bile prikazane velike količine odkupnine, zahtevane za svobodo žrtev. K odločitvi, da postane ugrabitelj, so posebej nagnjene osebe, ki so tudi sicer že zagrešile kriminalna dejanja in ki se ne želijo rehabilitirati in vključiti v družbo, še posebej pa so takšne poteze pogoste v državah s slabim gospodarskim položajem, kjer ugrabitve predstavljajo stabilen vir zaslužka (npr. Somalija) (Wright 2009, 37).

Skupine ugrabiteljev so organizirane podobno kot podjetja, običajno štejejo od 8 do 10 oseb. Skupina ima vodjo, ki nadzira ostale in izbira tarče. Vodja navadno dobi največji delež odkupnine in preostanek razdeli med ostale, vsakemu članu je naloga dodeljena na podlagi sposobnosti. Veliko ugrabiteljev najprej sodeluje v kateri od takšnih skupin na začetku svoje zločinske kariere, ko pridobijo izkušnje, pa ustanovijo svoje skupine. Veliko skupin

ugrabiteljev se oblikuje na podlagi prijateljstev iz otroštva ali šole oziroma gre za kriminalne skupine, ki se odločijo spremeniti svojo dejavnost. Pripadniki skupine se med seboj poznajo in zaupajo, ko se njihova dejavnost širi, pa rekrutirajo nove člane. Seveda pa je organizacija skupine ugrabiteljev odvisna od njihovih motivov ter predvsem od tehnike, s katero zajemajo žrtve (Wright 2009, 37–38). Ugrabitelji se morajo namreč prilagoditi okolju, v katerem delujejo, ravno ta sposobnost pa je tudi razlog, da ugrabitelji lahko delujejo praktično na katerem koli poseljenem območju oziroma na področju z dovolj velikim pretokom ljudi (Newton 2002, 156). Ko oblasti takšno skupino odkrijejo in proti njej izvedejo ukrepe, tisti člani, ki jih uspe ostati na svobodi, oblikujejo svoje skupine, kar je tudi razlog za nenehen porast tolpe, ki se ukvarjajo z ugrabitvami. Največkrat aretirajo pripadnike, ki za delovanje skupine niso ključni in so na primer odgovorni za opazovanje ali skrb za ugrabljeno osebo. Podobno kot v primeru mamilarških kartelov tudi pri ugrabitvah velja, da so vodje le redko prijeti in zato organizacije kljub uspešnim akcijam policije nemoteno delujejo dalje. Problem pa predstavlja tudi dejstvo, da četudi je nek ugrabitelj obsojen in poslan v zapor, prestajanje kazni izkoristi za to, da se izboljša pri svoji dejavnosti. V zaporu namreč prejme veliko informacij ter povezav, ki jih lahko na prostosti izkoristi. Posledično je zato takšne ugrabitelje veliko težje znova prijeti (Wright 2009, 38–40).

Ko neka oseba začne aktivno sodelovati pri ugrabitvah, jo to lahko na nek način zasvoji tako kot droga, saj do velikih količin denarja pride na enostaven način brez večjega tveganja. Ugrabitelji se tudi zato s to aktivnostjo ne ukvarjajo krajše obdobje, pač pa to sprejmejo kot način življenja. Denar, ki ga prejmejo kot odkupnino, navadno zelo hitro zapravijo in ga razen zelo redkih izjem ne vlagajo. Ko denar poide, pa spet izvedejo ugrabitev (Wright 2009, 40). Ugrabitelji lahko naprej delujejo sami ali v različno organiziranih skupinah, treba pa je poudariti, da finančna korist ni edino, kar si od ugrabitve obetajo. To je še posebej izrazito pri ugrabitvah otrok, predvsem dojenčkov, kjer ugrabitelji želijo ugrabljeno osebo obdržati. V teh primerih se temu ustrezno spremeni tudi profil osumljenca, saj tovrstne zločine namesto moških v večini primerov zagrešijo ženske, stare od 12 do 50 let. Njihovo dejanje je do neke mere načrtovano, običajno pa njihova tarča ni točno določen otrok, pač pa se prilagodijo glede na priložnost (O'Brien 2008, 53–54). Najbolj organizirane skupine ugrabiteljev uporabljajo taktike, ki so jih obveščevalne organizacije uporabljale v času hladne vojne in imajo za vsak del procesa ugrabitev posebno celico oziroma enoto, katerih člani se med seboj sploh ne poznajo. Tako na primer določena enota osebo ugrabi, druga poskrbi za prevoz, tretja za nastanitev žrtve in tako dalje. Osrednja skupina lahko tako na primer poskrbi le za pogajanje o

odkupnini, vse ostalo pa za neko fiksno ceno opravijo podizvajalci. Takšna organiziranost oblastem močno oteži pregon ugrabiteljev, saj različne celice druga za drugo ne vedo in tako težje pride do razkritja celotne mreže. Eden od razlogov, da so skupine ugrabiteljev organizirane na tak način, pa je tudi dejstvo, da je z razpadom Sovjetske zveze in s koncem hladne vojne veliko operativcev zaposlenih v obsežni obveščevalni mreži ostalo brez dela in so ustanovili kriminalne skupine ter svoje znanje začeli uporabljati za izvajanje ugrabitev (Wright 2009, 40–41).

Čeprav ugrabitev osebe z ulice ali iz osebnega avtomobila zahteva nekaj poguma, pa so ugrabitelji običajno značajsko šibki in jih je možno z lahkoto zastraševati. Veliko izmed ugrabiteljev je tako podobno šolskim nasilnežem, ki so na videz sicer neustrašni, ko se situacija obrne in se nanje pritisne, pa se hitro umaknejo. Trpinčenje in zlorabljanje nemočnih žrtev ne zahteva poguma, potrebna je le sadistična težnja. Veliko žrtev je dejalo, da so se njihovi ugrabitelji takrat, ko so jih zadrževali, vedli skoraj opravičujoče, nasilni pa so postali ob pojavu groženj ali ko so delovali pod nadzorom nekoga, ki je bil višje na lestvici (Wright 2009, 42). Ravnanje z žrtvijo pa je odvisno tudi od samega pristopa, nekateri ugrabitelji namreč žrtev popolnoma izolirajo, medtem ko drugi dopustijo, da so člani skupine z njo v stiku, slednje nadalje vodi v večjo verjetnost zlorab (Phillips 2011, 852).

Poleg psihičnega pritiska, ki je del ugrabitve, je večina žrtev fizično ter predvsem v primeru žensk tudi spolno napadena. Ugrabitelji imajo občutek oblasti nad žrtvijo, kar posledično privede do psihološkega, fizičnega ali spolnega nasilja, običajno pa gre za kombinacijo vseh treh zlorab. Če ima kateri od ugrabiteljev posebne težnje do nasilja ali spolne zlorabe, je zelo verjetno, da se bodo te pokazale pri ravnanju z žrtvijo. Tovrstne napade navadno izvajajo predvsem osebe, ki so določene za oskrbnike žrtev in so tako praktično ves dan z žrtvijo, v prvi vrsti pa skrbijo, da žrtev ne pobegne. Kako se bodo ti oskrbniki vedli, je odvisno tudi od tega, koliko svobode jim pusti vodja ugrabitve, ki jih je najel kot podizvajalce, včasih pa celo skrbijo za večje število žrtev različnih ugrabiteljev in ima vsak od njih svoje pogoje. Običajno lahko oskrbniki z žrtvijo počnejo, kar hočejo, če je zagotovljeno, da bo preživela (Wright 2009, 42–43). Običajno se sama intenzivnost nasilja stopnjuje in tako na primer začne s spontanimi napadi, kar privede do skrbno načrtovanega mučenja oziroma izživljanja nad žrtvijo (Phillips 2011, 852). Vodja skupine ugrabiteljev je tisti, ki določa, kako se bo celotna skupina vedla, navadno gre za nekakšne diktatorske odnose, kjer je beseda vodje zakon. Če je vodja sociopat, dopusti, da so njegovi podrejeni veliko bolj nasilni kot pa v primeru, da se ima za poslovneža,

kakršen koli odklon od navodil pa je v obeh primerih pogosto kaznovan s smrtjo. Nekateri ugrabitelji z ekstremnim nasiljem, kot je rezanje udov žrtvam ter pošiljanjem slednjih družinam žrtev, hočejo pokazati svojcem ugrabljenih, da mislijo resno, s čimer želijo pospešiti postopek plačila odkupnine (Wright 2009, 43–44). V določenih primerih sicer lahko pride tudi do usmrtitve ugrabljene osebe, videoposnetek samega dejanja pa je nato posredovan svojcem ali splošni javnosti. Tak način usmrtitev je pogost predvsem pri terorističnih skupinah, nikakor pa ni značilen zgolj za njih. Do teh dejanj običajno pride takrat, ko nekaj zmoti proces pogajanj. Gre za dejanje, katerega namen je šokirati ter prestrašiti svojce in javnost, zgodi pa se, ko se ugrabitelji odločijo, da bo takšna poteza imela boljši učinek kot zgolj zahteva odkupnine. Nekateri usmrtitve so spontane, druge pa načrtovane že od samega začetka (Yun in Roth 2008, 742).

6 Ugrabitve kot del taktike džihadističnih terorističnih skupin

Džihadistične teroristične skupine uporabljajo ugrabitve tako kot del taktike zastraševanja kot tudi kot način pridobivanja finančnih sredstev. Trenutno najbolj razvpita takšna skupina, to je samooklicana Islamska država oziroma ISIS, za razliko od Al Kaide, ki ne deluje na teritorialen način, kot glavni vir financiranja uporablja izkoriščanje naravnih virov na »osvojenih« ozemljih, pomaga pa si tudi z ugrabitvami (Center for the Analysis of Terrorism 2016, 5).

Tabela 6.1: Število ugrabljenih državljanov zahodnih držav s strani džihadističnih skupin od leta 2001 do sredine leta 2015

Islamistična skupina	Št. žrtev	Delež
Islamska država	128	37 %
Talibani	82	24 %
AQIM/GSPC	64	18 %
Abu Sajaf	14	4 %
Boko Haram	12	3 %
AQAP	12	3 %
Fundamentalistične brigade Abu Bakra	11	3 %
Al Nusra	10	3 %
Al Šabab	8	2 %
Islamska osvobodila fronta Moro	7	2 %

Vir: Loertscher in Milton (2015, 33).

V tabeli 6.1 je prikazano število ugrabitev državljanov držav EU in ZDA, ki so jih izvedle posamezne džihadistične skupine v obdobju od leta 2001 do sredine leta 2015. Največ, 128, jih je ugrabila Islamska država, sledijo talibani z 82 ugrabljenimi osebami in skupina AQIM/GPSC s 64. Skupina Abu Sajaf je ugrabila 14 oseb, kar je 2 manj, kot sta jih v enakem obdobju zajeli AQAP in Boko Haram. Fundamentalistične brigade Abu Bakra so zajele 11 oseb, eno manj pa je ugrabila Al Nusra. Džihadistična skupina Al Šabab je medtem ugrabila 8 takšnih oseb, islamska osvobodila fronta Moro pa 7.

Med državljani zahodnih držav so džihadistični ugrabitelji med letoma 2001 in 2015 najbolj ogrožali zaposlene v nevladnih organizacijah (Loertscher in Milton 2015, 29).

Tabela 6.2: Poklici oseb, ki so jih največkrat ugrabljale džihadistične skupine med letoma 2001 in 2015

Poklic žrtve	Št. žrtev	Delež
Zaposleni v nevladnih organiz.	96	25 %
Turist/študent	62	16 %
Vladni uslužbenec	56	14 %
Nekvalificirani delavec	56	14 %
Novinar	51	13 %
Kvalificirani delavec	34	9 %
Podjetnik	15	4 %
Pripadnik oboroženih sil	11	3 %
Družina	6	2 %
Mornar	0	0 %

Vir: Loertscher in Milton (2015, 29).

Tabela kaže, da so med letoma 2001 in 2015 džihadisti ugrabili 96 zaposlenih v nevladnih organizacijah, kar to skupino oseb uvršča na prvo mesto po ogroženosti, sledijo pa ji turisti/študenti s 62 žrtvami in vladni uslužbenci s 56, kar je enako, kot je bilo ugrabljenih nekvalificiranih delavcev. V tem obdobju je bilo ugrabljenih 51 novinarjev, kar je 17 manj, kot je bilo žrtev med kvalificiranimi delavci. Med pripadniki oboroženih sil je bilo ugrabljenih 11 oseb, prav tako pa je bilo ugrabljenih 6 oseb, ki so bile v času ugrabitve z družino. Džihadisti niso ugrabili nobenega mornarja.

6.1 ISIS

Ugrabitve ISIS kot finančni vir uporablja že vse od začetka obstoja, njihova tarča pa so poslovneži, politiki, verski dostojanstveniki in tujci na splošno. V letu 2014 so z odkupninami zbrali skupno 120 milijonov dolarjev, ta številka pa se je že naslednje leto zmanjšala na 100 milijonov dolarjev, in sicer predvsem zaradi odhoda večine tujcev z ozemlja pod ISIS-ovim nadzorom. »Dobičkonosnost« domačinov je namreč veliko manjša. Islamska država denar sicer še vedno pridobiva z ugrabitvami, a večina jih je, kljub temu da se po poročanju UNAMI dogajajo dnevno, medijsko manj podprtih. Naj navedemo samo dva primera – ISIS je leta 2015 v sirski provinci Hasaka ugrabil več kot 200 asirskih kristjanov in za njih iztržil odkupnino, vredno več milijonov evrov. Ta teroristična skupina pogosto ugrablja tudi Jazide in za njih zahteva ter prejme odkupnino tudi do 4000 dolarjev na ugrabljen osebno. Prodaja ugrabljenih žensk in otrok, o kateri se je v medijih veliko govorilo, predstavlja zgolj simboličen delež celotnih sredstev, pridobljenih z ugrabitvami. Cena za ženske, ki jih večinoma uporabljajo kot spolne sužnje, se namreč giblje med 40 in 165 dolarji (Center for the Analysis of Terrorism 2016, 5).

6.2 Boko Haram

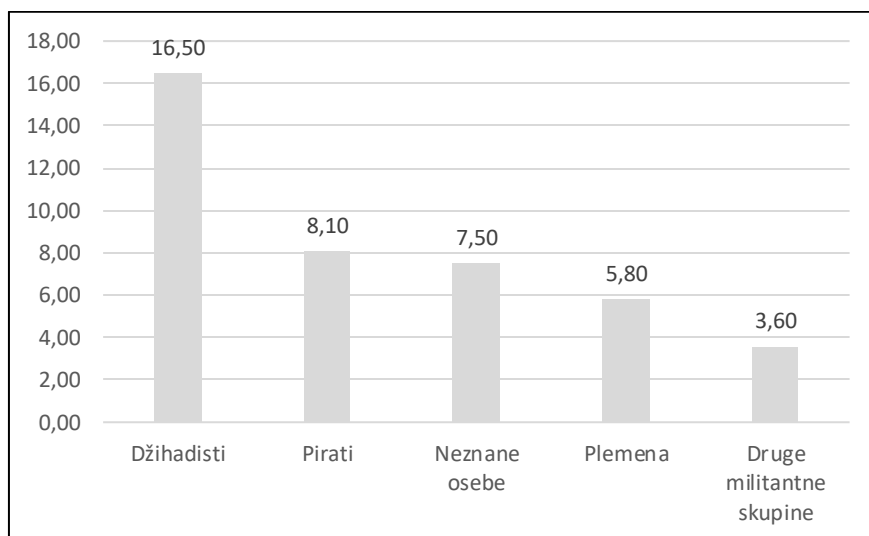
Boko Haram ima svoje osrednje območje delovanja v severovzhodni Nigeriji, njegovi začetki pa segajo v leto 1995, ko se je razvil iz gibanja Sahaba, ki ga je vodil Abubakar Lawan (Falode 2016, 43). Ugrabitve je Boko Haram v svoj *modus operandi* občutneje uvedel, ko je leta 2010 znova začel pridobivati na moči. Na začetku so bile njihove žrtve predvsem Evropejci in državljani ZDA, ki so živeli in delali v severnem delu Nigerije. Za njihovo osvoboditev so zahtevali odkupnino, plačilo pa je bilo odvisno od narodnosti in v skladu z različnimi politikami držav včasih tudi ni prišlo do plačila. Te ugrabitve so bile po obliki zelo podobne tistim, ki so jih na jugu Nigerije izvajale skupine, kot je MEND, ki si naj bi prizadevala za emancipacijo območja delte reke Niger. V letu 2014 pa se je Boko Haram začel posluževati drugačne taktike, in sicer množičnih ugrabitev, ki jih izvaja na celotnem območju Nigerije. Za razliko od prejšnjih ugrabitev Evropejcev in državljanov ZDA so tukaj večje število ljudi iz določenih vasi odpeljali naenkrat, poleg tega pa je šlo za običajne ljudi, torej niso bili posebej izbrani tisti z več premoženja. Dejstvo, da si družine in prijatelji žrtev ne morejo privoščiti plačila visokih odkupnin, dokazuje, da motivacija za te ugrabitve ni denar, pač pa imajo ugrabitelji z žrtvami drugačne namene. Gre za ugrabljanje ljudi in nato prisiljevanje mladih moških, da se borijo za

Boko Haram, pri ugrabljenih ženskah pa gre za spolno izkoriščanje. Vzporednico lahko potegnemo z dogajanjem v Alžiriji v 20. in začetku 21. stoletja, ko so zato, da bi zadostili verskim zakonom, ženske in deklice prisilno poročili z uporniki ter jih (ko jih niso več potrebovali) hitro zavrgli oziroma odstranili. Takšno početje kaže na vpliv Al Kaide in ostalih islamističnih skupin na Boko Haram, ki poudarjajo spoštovanje verskih zakonov na sprevržen način (Hill 2014, 15–16).

6.3 Množičnost ugrabitev

Boko Haram ljudi ugrablja v večjem številu naenkrat, tako je znan primer, ko so iz neke vasi v Nigeriji naenkrat odpeljali 250 deklic, masovnost ugrabitev pa je tudi sicer pogosta v napadih džihadističnih skupin. Glede na ostale deležnike, ki izvajajo ugrabitve, namreč džihadisti v povprečju ugrabijo največ oseb na posamezen napad (Hill 2014, 15; Loertscher in Milton 2015, 17).

Graf 6.1: Ugrabljene osebe zahodnih držav glede na tip ugrabiteljev med letoma 2001 in 2014

Vir: Loertscher in Milton (2015, 15).

Iz grafa 6.1 lahko razberemo, da so v primerih, ko se je vedelo, kdo je ugrabitev izvedel, džihadistične skupine na napad v povprečju ugrabile 16,5 prebivalca zahodnih demokracij, sledijo pa pirati z 8,1 osebe na napad. Skupine, ki so napade izvajale v imenu različnih plemen, so na napad v povprečju ugrabile 5,8 osebe, na zadnjem mestu tabele pa se nahajajo druge militantne skupine s 3,6 ugrabljenimi osebami. Treba je poudariti, da tabela prikazuje povprečno

število ugrabitev glede na leto v obdobju med letoma 2001 in 2014, ko je posamezna skupina izvedla največ ugrabitev.

7 Odziv na ugrabitve

Ugrabitve so v družbi postale »zanemarjen« zločin, saj se mu kriminološke raziskave ne posvečajo v zadostni meri (Soothill in drugi 2007, 69), poleg tega pa je – kot navajata Lammers in Crew – predstava javnosti o ugrabitvah omejena na podatke, ki jih občasno dobi pri tistih nekaj ugrabitvah, ki so medijsko močno pokrite. A to seveda nikakor ne prikaže realne slike ogroženosti (Lammers in Crew v Soothill in drugi 2007, 70). Večina ljudi meni, da so ugrabitve nekaj, kar se dogaja drugim in ne njim ter so tako, ko so soočeni s takšno situacijo, popolnoma nemočni (Wright 2009, 50). Glavno vlogo pri ugodni rešitvi ugrabljenih oseb tako odigra policija oziroma enote, usposobljene za delovanje v takšnih situacijah, sestavni del teh enot so tudi pogajalci. V ZDA v sklopu razreševanja ugrabitev za odkupnino in osvobajanje žrtev oblasti žrtvinim svojcem pustijo, da plačajo odkupnino ter na tako na najbolj preprost način osvobodijo žrtev. Ko je ugrabljen oseb izven nevarnosti, pa se policija posveti zajetju ugrabiteljev, običajno že v sklopu faze predaje odkupnine, če je to le mogoče. Če prijetje pri predaji odkupnine ni možno, se vse sile usmeri v skrbno koordinirano akcijo zasledovanja ugrabiteljev, po aretaciji pa se jim naloži visoke zaporne kazni. Delo v skladu s temi smernicami poskrbi tudi za element odvrčanja pri drugih potencialnih ugrabiteljih, saj nagrada, ki si jo obetajo, ni več tako privlačna glede na možne posledice (Voss 2004, 456).

Pri celotnem postopku od zahteve do plačila odkupnine imajo veliko vlogo pogajalci, ki so sestavni del policijskih enot, dodeljenih primerom ugrabitev od leta 1980. Gre za posebej usposobljene osebe, katerih naloga je, da ugrabitelja pripravijo do tega, da žrtev preda čim hitreje in čim manj tvegano (Hammer 2007, 24). Te osebe imajo posebne komunikacijske spretnosti, s katerimi povečajo verjetnost za preživetje ugrabljenih oseb. Njihova naloga pa ni le, da obvarujejo nedolžne osebe in zagotovijo njihovo svobodo, pač pa tudi, da policiji pomagajo pri pregonu in aretaciji zločincev, ki so odgovorni za ugrabitev. Ključno je, da države za tovrstne osebe namenijo dovolj denarja in so tako pripravljene na soočenje s takšnimi primeri. Ko ugrabitelji s svojimi zahtevami seznanijo žrtvine svojce, lahko v primeru, da dobijo občutek, da odkupnina ne bo plačana, to pomeni smrtno obsodbo za žrtev. Če torej policija prepove družini ugrabljenih oseb, da ugodijo zahtevam ugrabiteljev, to še ne pomeni, da svojci tega denarja zaradi strahu pred posledicami ne bodo predali ugrabiteljem. Z ugrabitelji se bodo

dogovorili sami in bodo plačali, kolikor le bodo lahko zbrali. Seveda v čim krajšem času, ugrabitelji pa se morda ne bodo zadovoljili z enkratnim plačilom, pač pa bodo od družine denar zahtevali toliko časa, dokler ima ta na voljo dovolj premoženja. Po žrtvini osvoboditvi je tako takšna družina obubožana, ugrabiteljev pa nihče ne preganja in lahko iščejo naslednje potencialne žrtve. Ravno zaradi takšnih potez svojcev je ugrabljanje tako donosno. Da se situacija razplete drugače, je pomembno, da je policija prisotna pri vseh fazah ugrabitve in da družini ne prepreči plačila odkupnine. Pogajalec namesto tega poskuša ugrabitelje čim bolj oslabiti in izkoristi njihov pohlep, s čimer doseže, da se razkrijejo v zadostni meri, da jih aretirajo. S komunikacijo z ugrabitelji pogajalec zmanjšuje tveganje za žrtev, poleg tega pa prek pogovora skuša zbrati o ugrabiteljih čim več informacij, ki bi lahko povečale možnost za ugoden razplet ugrabitve. Na takšen način svojci dobijo tudi občutek, da policija dela skladno z njihovimi interesi, kar zmanjša možnost, da se bodo odločili z ugrabitelji sami pogajati. Ko pogajanja dosežejo določeno fazo, policija svojcem žrtve dovoli, da plačajo zahtevano odkupnino, pri zbiranju dokazov pa družina običajno ne sme sodelovati, pač pa mora zaupati usposobljenosti pogajalcev in ostalih pripadnikov policije (Voss 2004, 456–458).

Žrtve po osvoboditvi različno ravnaajo. Nekatere posvarijo tiste znance in prijatelje, ki so jih omenile ugrabiteljem, nekaterih pa je njihovega dejanja preveč sram in o tem spregovorijo šele, ko je že prepozno (Wright 2009, 51). Nekatere osebe svojo ugrabitev zamolčijo v celoti, kar pa ne ogrozi le potencialnih novih žrtev, pač pa tudi napačno prikaže resnost tega problema na določenem področju. Napačno predstavo o prisotnosti ugrabitev ustvarja tudi dejstvo, da nekatere države nekega dejanja, ki ima vse značilnosti ugrabitve za odkupnino, ne kategorizirajo kot takega, pač pa kot vrsto zločina navedejo nekaj drugega, na primer protipraven odvzem prostosti (Phillips 2011, 845–846).

Vseeno imajo posamezniki običajno možnost, da lahko prav oni postanejo žrtve ugrabitve za nemogočo in se na takšno situacijo tudi nikoli ne pripravljajo. Obstajajo pa varnostne službe, ki nudijo tečaje in priskrbijo navodila, kako preživeti v primeru, da do ugrabitve pride. Ti tečaji so lahko slabo ali zelo dobro zasnovani, vse je odvisno od sposobnosti in znanja inštruktorjev. Ne glede na to možnost pa se večina potencialnih žrtev za to možnost ne odloča, če se morajo tečajev udeležiti po službeni dolžnosti, pa običajno predavanj ne spremljajo ravno zavzeto (Wright 2009, 50).

7.1 Verjetnost preživetja žrtev v primeru reševalnih akcij

Najbolj kritičen vidik, ki zadeva ugrabitve, je vprašanje, ali bo žrtev situacijo preživel. Dejstvo, da naj bi bil končni rezultat ob samem zajetju žrtve nepredvidljiv, daje ugrabitvam močan psihološki in čustven vpliv na vse vpletene. Zaradi te nepredvidljivosti je oteženo tudi delo odločevalcev oziroma tistih predstavnikov oblasti, ki so namenjeni za reševanje tovrstnih situacij, predvsem kadar se odločijo za reševalne akcije (Loertscher in Milton 2015, 36).

Tabela 7.1: Razplet reševalnih akcij

TIP ŽRTEV	DŽIHADISTI		OSTALE SKUPINE UGRABITELJEV	
	Skupno število	Delež	Skupno število	Delež
Rešene žrtve	34	81 %	82	95 %
Umrli med reševanjem	8	19 %	4	5 %
SKUPAJ	42	100 %	86	100 %

Vir: Loertscher in Milton (2015, 37).

Iz tabele lahko ugotovimo, da je bilo med letoma 2001 in 2014 v primerih, ko so oblasti izvedle reševalne akcije, uspešno rešenih 34 oseb, ki so jih zadrževali džihadisti, kar predstavlja 81-odstotno uspešnost. Ta je v primeru ostalih skupin znašala 95 %, rešenih pa je bilo 82 oseb. Med reševalnimi akcijami v primerih, ko so bili ugrabitelji džihadisti, je sicer umrlo 8 oseb, v ostalih primerih pa 4.

8 Ugrabitve in kibernetiski prostor

»Informacijska tehnologija in varnostni sektor sta bila vseskozi povezana, še posebej pomembna pa je razprava postala v času, ko so praktično vse ključne družbene infrastrukture postale odvisne od digitalne tehnologije« (Svete in Kolak 2011, 21). Zato je pomemben vidik ugrabitev, ki ga želim omeniti, ugrabljanje osebnih oziroma na različne načine vrednih, digitalnih podatkov posameznikov in podjetij. S porastom števila in pomena informacij, ki so shranjene v digitalni obliki, je za kriminalce postal zanimiv tudi kibernetiski prostor. Tukaj govorimo o ugrabitvah v teleološkem smislu, saj ne gre za ugrabljanje ljudi, pač pa za ugrabljanje podatkov teh ljudi, za vrnitev katerih se nato zahteva odkupnina. Programi, s katerimi kriminalci oziroma teroristi izvajajo »ugrabitve« podatkov, imenujemo *ransomware*, v grobem prevodu to pomeni izsiljevalski programi. Obstajata dve glavni obliki teh programov, in sicer izsiljevalski programi s funkcijo zaklepanja – *locker ransomware* ter izsiljevalski

programi, ki podatke zakodirajo – *crypto ransomware* (Savage in drugi 2015, 5). Izsiljevalski programi, ki zaklenejo uporabnikov računalnik, so bili prvič zaznani v Rusiji leta 2009, na zaklenjenem zaslonu se je pojavilo lažno Microsoftovo okno, kasneje ga je zamenjala pornografska vsebina, od leta 2011 pa se je program izdal za predstavnika organov pregona. Vse različice so zahtevale plačilo (O'Gorman in McDonald 2012, 3). Izsiljevalski programi s funkcijo zaklepanja so zasnovani tako, da uporabniku onemogočijo dostop do zmožnosti računalnika. Tak program zaklene uporabniški vmesnik računalnika ali druge naprave ter uporabniku sporoči, da mora za vnovično pridobitev dostopa plačati določeno ceno, ki jo mora uporabnik včasih zaradi zakrivanja sledov plačila poravnati v *bitcoinih* ali na podobno neizsledljiv način. Zaklenjeni računalniki imajo omejene zmožnosti delovanja, na voljo so le tiste, ki omogočijo plačilo odkupnine, govorimo torej na primer o nedelovanju računalniške miške in vseh funkcij tipkovnice, razen numeričnega dela. Izsiljevalski programi s funkcijo zaklepanja običajno delujejo tako, da omejijo dostop le do uporabniškega vmesnika, ostale podatke na napravi pa pustijo nedotaknjene. To dopušča možnost, da je škodljivi program odstranjen tudi brez plačila odkupnine, kar zmanjša verjetnost uspeha storilcev. Žrtve se lahko izsiljevalskega programa znebijo s pomočjo različnih orodij in tehnik, ki jih ponujajo podjetja, ki se ukvarjajo s kibernetiko varnostjo. Zaradi enostavne odstranitve tovrstnih programov storilci svojo možnost za uspeh povečajo s kombinacijo različnih tehnik socialnega pritiska in se tako na primer izdajajo za predstavnike oblasti, ki žrtvi izrekajo kazen za neka njena domnevna nezakonita dejanja. Še posebej ranljive so tiste naprave, do uporabniškega vmesnika katerih se ne da dostopati na različne načine. Gre predvsem za naprave, ki jih uporabnik uporablja kot del svoje opreme (pametne ure, očala itn.) (Savage in drugi 2015, 6).

Druga oblika izsiljevalskih programov so tisti, ki zakodirajo vredne podatke žrtve in jih s tem naredijo neuporabne. Podatke je možno povrniti v prvotno stanje le s dekodirnim ključem, ki ga priskrbi storilec. Življenje ljudi je postalo veliko bolj digitalno, kar je povečalo tudi število digitalnih podatkov, shranjenih na napravah, ki jih je možno »ugrabit«. Veliko uporabnikov ne shranjuje varnostnih kopij svojih podatkov, saj takšnega kodirnega napada ne pričakujejo. Ko je kodirni izsiljevalski program nameščen na napravo, poišče tiste datoteke, ki naj bi za žrtev imele največjo vrednost in jih je zato smiselno zakodirati. Ker je cilj to, da je takšen program čim manj opazen, ta ne prizadene ključnih sistemov naprave in računalnik deluje popolnoma normalno, z izjemo specifičnih zakodiranih datotek. Za dekodirni ključ je nato zahtevana odkupnina (Savage in drugi 2015, 6–7). Področje izsiljevalskih programov za kodiranje se nenehno spreminja, pojavljajo se nove različice in nove skupine, k s temi programi razpolagajo.

S pojavom novih groženj starejše skupine izsiljevalskih programov izginejo tako hitro, kot so se pojavile. Eden izmed takšnih primerov je TeslaCrypt, ki je bil ena izmed najbolj razširjenih različic izsiljevalskih programov od konca leta 2015 do začetka leta 2016. V maju 2016 je skupina nenadoma prenehala s svojimi operacijami in objavila univerzalni dekodirni ključ. Napadalcı so na spletu objavili, da je projekta konec ter da se opravičujejo (Symantec 2016, 14).

Včasih so takšnim napadom podvržene tudi države – primer je Litva, kjer kot eno izmed največjih groženj nacionalni varnosti izpostavljajo hekerske napade s strani Ruske federacije. Po njihovih podatkih naj bi rusko ministrstvo za obrambo skupaj s kriminalnimi združbami, hektivisti in domoljubnimi hekerji izvajalo napade v kibernetnem prostoru, s katerimi med drugim prevzamejo nadzor nad različnimi omrežji in stranmi litvanskih institucij. Ruska federacija naj bi na ta način lahko »ugrabila« računalnike, računalniško opremo, telekomunikacijske zmogljivosti in ostale sisteme. Takšni napadi imajo lahko močan vpliv na vsakodnevno življenje ljudi, saj zmotijo delovanje različnih sistemov, ki so ključni za delovanje državne uprave in različnih storitev. Ogrožene so različne vladne institucije, predvsem pa so to ministrstvo za zunanje zadeve, industrija, telekomunikacijski sistemi in kritična infrastruktura. Rusija naj bi nadaljevala s povečevanjem svojih zmogljivosti za napade v kibernetnem prostorov, prav tako pa naj bi nadaljevala z novačenjem oseb iz kriminalnega podzemlja (State Security Department of the Republic of Lithuania 2016, 42–43).

S porastom dostopnosti informacijske tehnologije se je temu primerno povečalo tudi število podatkov, med drugim slik in videoposnetkov, ki jih povprečen uporabnik ustvari. Ljudje, v primerjavi s preteklostjo, veliko bolj zaupajo spletu in socialnim omrežjem, do katerih prek njega dostopajo ter na katerih razgaljajo podrobnosti o svojem življenju. Svoj profil na socialnih omrežjih tako opremijo s slikami in videoposnetki, ki prikazujejo različne trenutke v njihovem življenju. Te vsebine pa lahko postanejo žrtev kriminalnih dejanj, tako imenovanih digitalnih ugrabitev, kjer posameznik ali skupina ukrade sliko ali videoposnetek in ga nato sam uporabi ali pa ga proti plačilu ponudi v uporabo drugim. Znani so primeri, ko osebe uporabljajo tuje fotografije za ustvarjanje lažnih podatkov na socialnih omrežjih, tako recimo sliko nekega otroka predstavljajo kot sliko svojega otroka. Takšna slika je temelj za izgradnjo lažnega profila, kjer jo povežejo z različnimi izmišljenimi podatki ter na ta način ustvarijo osebo, ki dejansko ne obstaja, in s tem tudi sebi ustvarijo neko lažno identiteto. Takšno identiteto lahko uporabljajo zgolj za zadovoljitev potreb po potrditvi na socialnih omrežjih, lahko pa gre za del

obsežnejše prevare, kjer se s pomočjo takšnih fotografij otrok predstavijo kot običajna, nenevarna oseba, v resnici pa gre za kriminalce (Fox 2015). Še ena oblika posnetkov, ki jih kriminalci »ugrabijo« in jih nato izkoristijo za pridobitev odkupnine s strani žrtev, so videoposnetki računalniških kamer. Nekateri posamezniki te kamere uporabljajo za flirtanje ali kibernetški seks z drugimi, kriminalci pa to dogajanje posnamejo ter nato žrtev prisilijo, da plača odkupnino za takšen posnetek. V nasprotnem primeru kriminalci grozijo z objavo teh videovsebin v javnosti oziroma pošiljanjem posnetkov različnih osebam. Žrtev je običajno sram njihovih dejanj in se zaradi bojazni izgube dobrega imena odločijo za plačilo. V določenih takšnih primerih so žrtve iz obupa storile samomor (National Crime Agency 2017).

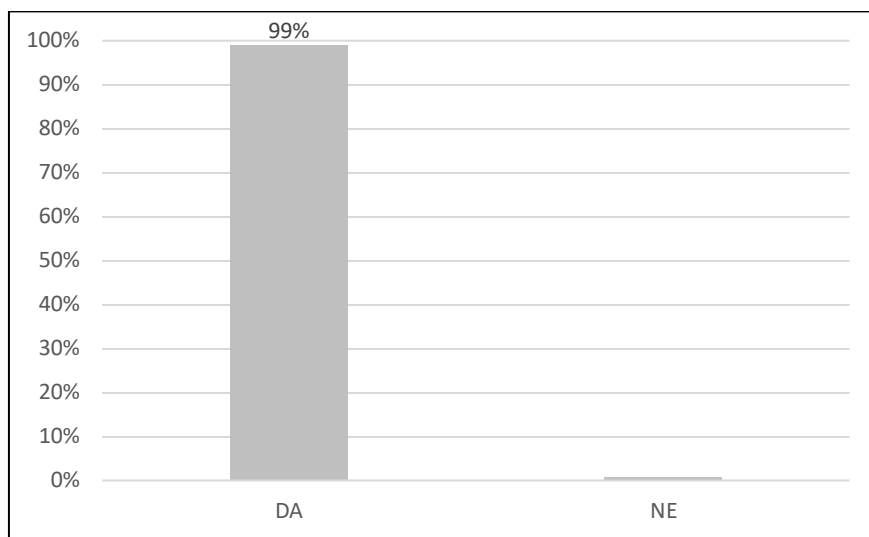
9 Analiza ugrabitve kot percepcije ogrožanja (človekove) varnosti

Z namenom poglobljenega pogleda v to, kako ljudje dojemajo ugrabitve, sem izvedel spletno anketo s pomočjo portala 1ka. V anketi je sodelovalo 92 oseb, od tega 43 moških in 48 žensk različnih starostnih skupin. Anketo sem se odločil izvesti zato, da bi dobil vpogled v to, kako ljudje razumejo ugrabitve ter kakšen pomen jim pripisujejo. Želel sem izvedeti, v kolikšni meri ljudje ugrabitve sploh dojemajo kot grožnjo, saj je to povezano z njihovo pripravljenostjo na takšno situacijo, če so z njo soočeni. Vprašanja anketiranca postopno vodijo do bolj konkretnih vprašanj, povezanih z ugrabitvami, pri zadnjem vprašanju pa se preverja, kako bi posameznik ravnal v primeru, da bi bil ugrabljen. V nadaljevanju bom predstavil rezultate ankete.

9.1 Potovalne navade anketirancev

1. vprašanje: Ali ste že kdaj bili v tujini (v državi izven matične – Slovenije)?

Graf 9.1: Potovanje v tujino

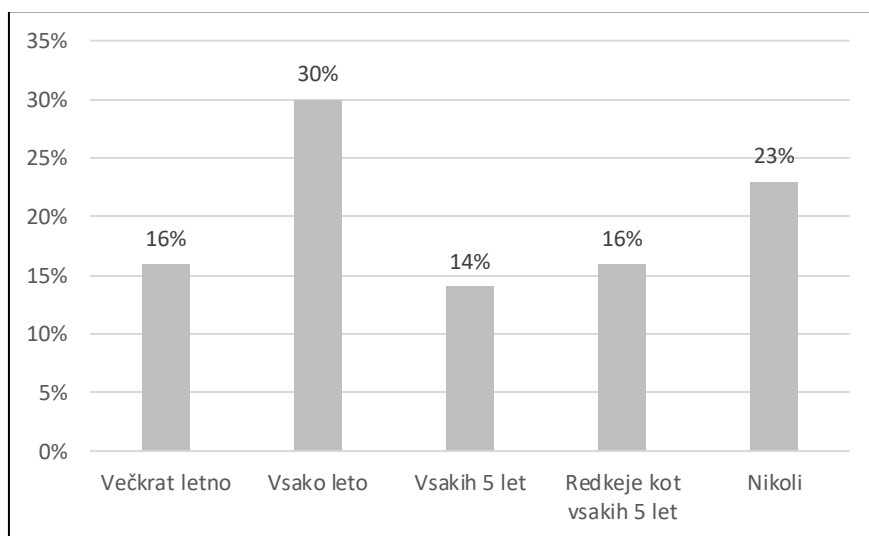

Vir: Lastni vir (2017).

Na prvo vprašanje je pritrdilno odgovorilo 91 oseb, medtem ko 1 oseba še ni bila v tujini. Med pisanjem magistrskega dela sem prišel do ugotovitve, da se v tujini zgodi veliko več ugrabitev kot v Sloveniji. Odgovori na to vprašanje kažejo, da je večina vprašanih že bila izpostavljena takšnemu, z ugrabitvami bolj zastopanemu okolju.

2. vprašanje: Kako pogosto potujete v države izven Evrope?

Graf 9.2: Pogost potovanja izven Evrope

Vir: Lastni vir (2017).

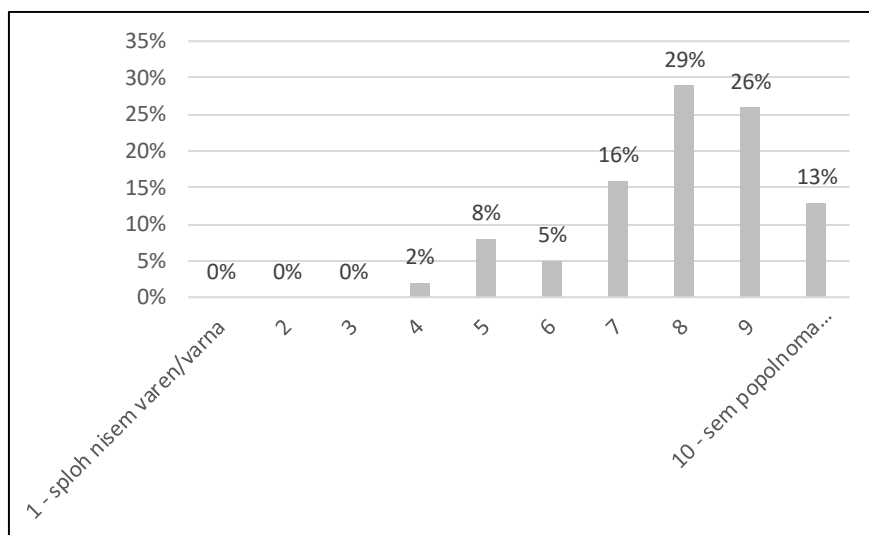
Od 92 anketiranih jih v države izven Evrope večkrat letno potuje 15. To predstavlja 16 % in je enako kot delež tistih, ki v te države potujejo redkeje kot na vsakih 5 let. Vsako leto pa v države izven Evrope potuje 28 oseb oziroma 30 %. Vsakih 5 let v neevropske države potuje 13 oseb oziroma nikoli v te države ne potuje 21 vprašanih oziroma 23 %.

Štiri petine vprašanih potuje tudi v države izven Evrope, kjer je statistično gledano večja verjetnost za njihovo ugrabitev in kar pomeni, da so potencialno izpostavljeni nevarnostim, ki jih predstavljajo največje skupine, ki izvajajo ugrabitve v mednarodnem okolju.

9.2 Občutek varnosti

3. vprašanje: Kako bi na lestvici od 1 do 10 ocenili svoj občutek varnosti?

Graf 9.3: Občutek varnosti

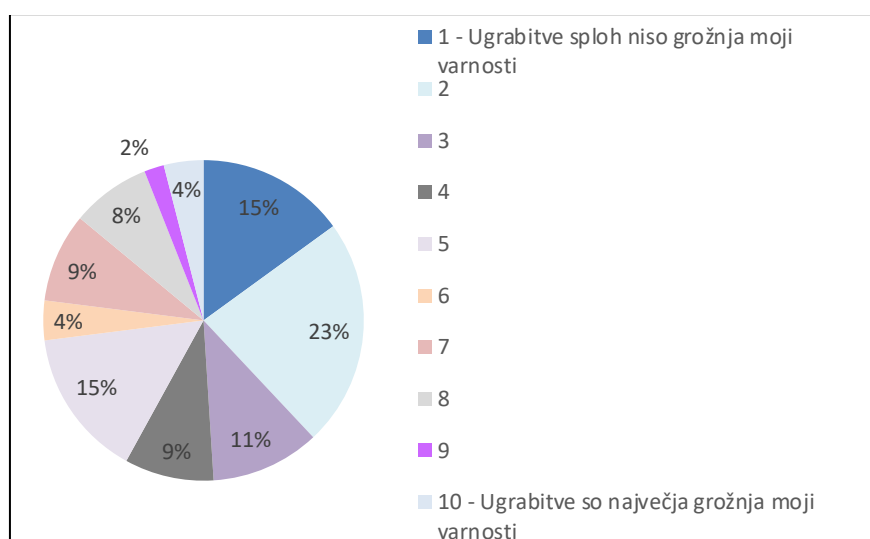
Vir: Lastni vir (2017).

Na lestvici od 1 do 10, kjer 1 pomeni 'sploh nisem varen/varna', 10 pa 'sem popolnoma varen/varna', sta vrednost 4 izbrali 2 osebi oziroma 2-odstotni delež vprašanih, vrednost 5 je izbralo 7 oseb, kar predstavlja 8-odstotni delež, vrednost 6 pa 5 oseb (5 %). Med tremi najbolj zastopanimi vrednostmi pa so bile vrednost 7 s 15 izbori (16 %), vrednost 8 s 27 izbori (29 %) in vrednost 9 z 24 izbori (26 %). Vrednost 10 je izbralo 12 oseb, kar predstavlja 13-odstotni delež vseh vprašanih. Vrednosti od 1 do 3 ni izbral nihče.

Glede na odgovore lahko sklepam, da se večina anketirancev počuti varne, saj menijo, da groženj njihovemu obstoju in dobrobiti ni ali pa so te zelo majhne. Glede na to vrednosti, ki predstavljajo zelo majhen občutek varnosti, ni izbral nihče, zato lahko tudi sklepam, da nihče od anketirancev v času izpolnjevanja ankete ni bil v neposredni življenjski nevarnosti oziroma svojega okolja ni dojemal na tak način.

4. vprašanje: V kolikšni meri dojemate ugrabitve kot grožnjo svoji varnosti? Ocenite na lestvici od 1 do 10.

Graf 9.4: Dojemanje ugrabitvev kot grožnje varnosti

Vir: Lastni vir (2017).

Pri vprašanju številka 4 so anketiranci izbirali na lestvici od 1 do 10, kjer 1 predstavlja vrednost 'ugrabitve sploh niso grožnja moji varnosti', vrednost 10 pa 'ugrabitve so največja grožnja moji varnosti'. Za vrednost 1 se jih je odločilo 14, kar predstavlja 15 %, za vrednost 2 in 3 pa 21 (23 %) in 10 (11 %). Za vrednost 4 se je odločilo 8 oseb (9 %), kar je enako pri vrednosti 7. 14 oseb oziroma 15 % vprašanih se je odločilo za vrednost 5, medtem ko so se tako za vrednost 6 kot tudi 10 odločile 4 oseb, kar predstavlja 4 % vprašanih. Za vrednost 8 se je odločilo 7 oseb (8 %), najmanjkrat pa je bila izbrana vrednost 9, zanjo sta se odločili 2 osebi oziroma 2 % vprašanih.

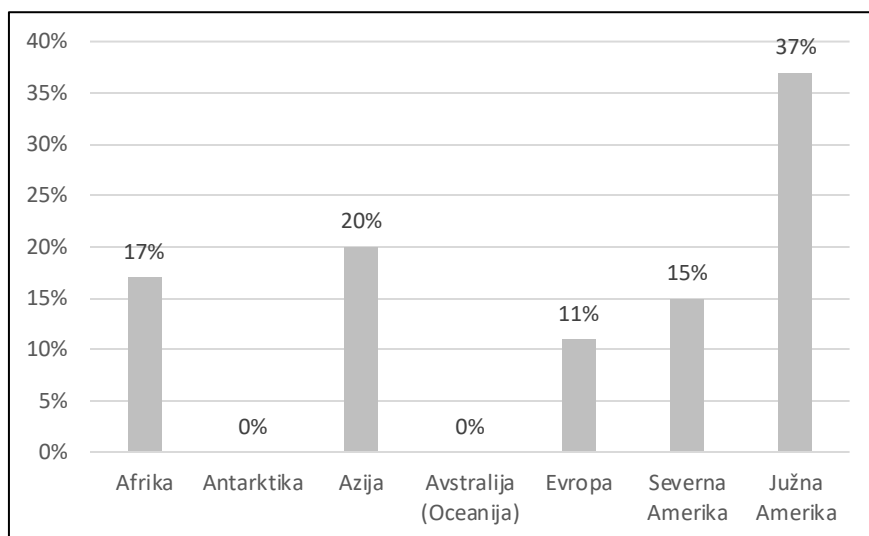
Glede na vrednosti, ki so jih izbrali anketiranci, lahko sklepam, da ljudje ugrabitve dojemajo kot eno izmed možnih groženj. Večinoma so bile sicer izbrane nizke vrednosti, vseeno pa je na

podlagi odgovorov možno ugotoviti, da večina anketirancev ugrabitev vidi kot možno situacijo, v kateri bi se znašli, vendar pa je po njihovem mnenju verjetnost za to precej majhna.

9.3 Percepcija ugrabitev

5. vprašanje: Na kateri celini se po vašem mnenju zgodi največ ugrabitev?

Graf 9.5: Ugrabitve glede na celine

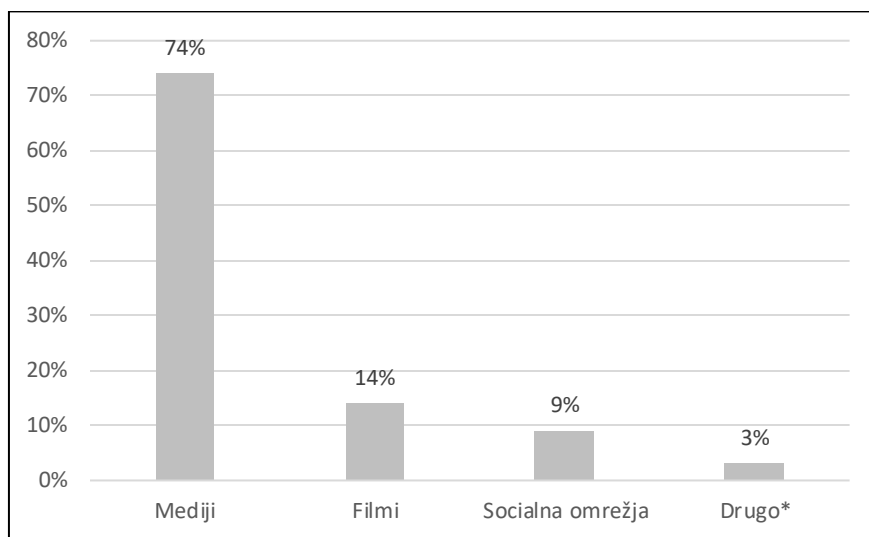
Vir: Lastni vir (2017).

Pri vprašanju številka 5 je odgovor Afrika izbralo 16 oseb oziroma 17 %, 18 oseb (20 %) se je odločilo za odgovor Azija, Evropo je izbralo 10 oseb (11 %), Severno Ameriko pa 14 (15 %) vprašanih. Največ anketirancev, 34 (37 %), se je odločilo za odgovor Južna Amerika, medtem ko odgovora Antarktika in Avstralija (Oceanija) nista bila izbrana.

Na podlagi odgovorov lahko sklepam, da se predstava oseb o tem, katera območja sveta so glede na število ugrabitev najbolj ogrožena, ujema s statističnimi podatki, zbranimi s strani različnih organizacij. To nadalje pomeni, da večina vprašanih dovolj ustrezno spremlja situacijo na tem področju in je posledično seznanjena z ažuriranimi podatki.

6. vprašanje: Preko katerega vira ste največkrat slišali o ugrabitvah v svetu?

Graf 9.6: Vir informacij o ugrabitvah

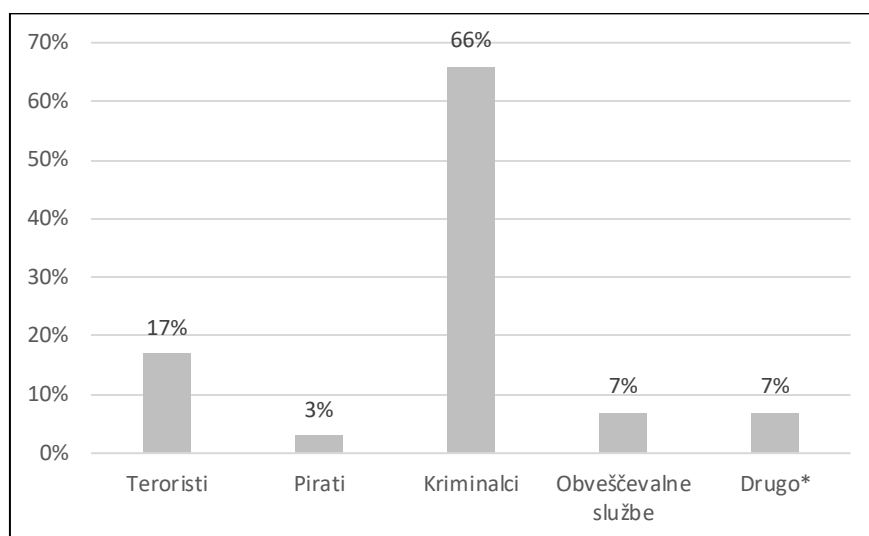
Vir: Lastni vir (2017).

Na vprašanje številka 6 je večina vprašanih, 68 (74 %), odgovorila, da je o ugrabitvah v svetu največkrat slišala v medijih, 13 oseb (14 %) je izbrala filme, 8 vprašanih (9 %) pa je izbralo socialna omrežja. Za drugo so se odločili 3 anketiranci (3 %), njihovi odgovori pa so bili: strokovna literatura, študij ter mediji in izobraževanje.

Glede na odgovore lahko sklepam, da večina informacij o ugrabitvah v javnost pride s pomočjo medijev, medtem ko drugi viri informacij v družbi tej temi posvečajo manjšo pozornost. Glede na izsledke je zato ključno, da so v medijih predstavljeni pravilni kazalniki ugrabitev, saj se po njih ravna večina oseb.

7. vprašanje: Ugrabitve izvajajo različni deležniki. Kdo po vašem mnenju ugrabi največ ljudi?

Graf 9.7: Izvajalci ugrabitev

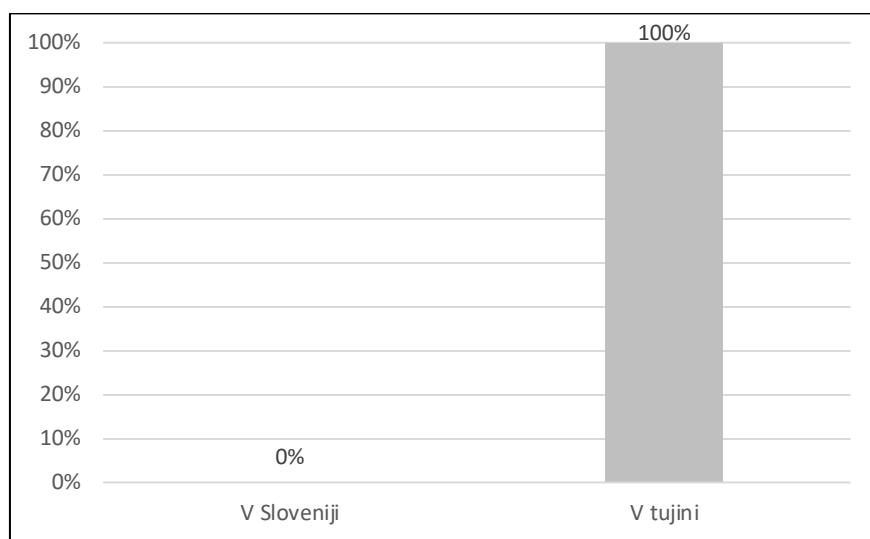
Vir: Lastni vir (2017).

Pri 7. vprašanju se je največ anketirancev, 61 oziroma 66 %, odločilo za kriminalce, na drugem mestu po številu odgovorov je bil odgovor, da teroristi, za ta odgovor se je odločilo 16 oseb (17 %), medtem ko se je za odgovor, da obveščevalne službe, odločilo 6 oseb (7 %), kar je enako, kot je delež tistih, ki so izbrali odgovor drugo.

Odgovori na to vprašanje kažejo, da večina oseb pravilno dojema največji vir groženj glede klasičnih ugrabitev. Vseeno pa je možno sklepati tudi, da teroristov v zadostni meri ne povezujejo s to aktivnostjo, saj jim pripisujejo drugačne oblike doseganja svojih ciljev, ki so predvsem v zahodnih demokracijah bolj vidne oziroma medijsko podprte.

8. vprašanje: Ali menite, da vas ugrabitelji bolj ogrožajo v Sloveniji ali tujini?

Graf 9.8: Ogroženost v Sloveniji in tujini

Vir: Lastni vir (2017).

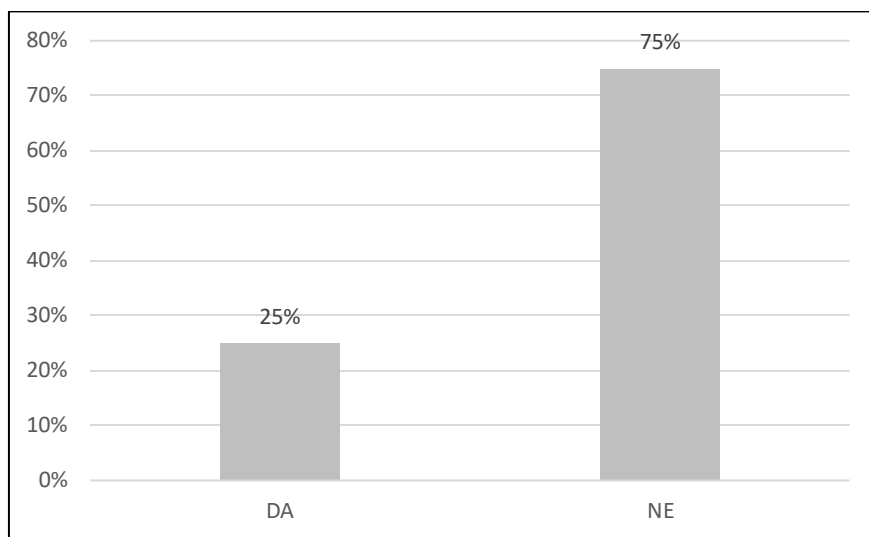
Na 8. vprašanje so vsi vprašani odgovorili, da jih ugrabitelji bolj kot v Sloveniji ogrožajo v drugih državah.

Po odgovorih na to vprašanje lahko sklepam, da ljudje Slovenijo (sploh kar zadeva ugrabitve) dojemajo kot bolj varno državo, torej pristojni na tem področju naredijo dovolj, seveda pa je treba upoštevati, da je to njihova domovina in jo kot bolj varno dojemajo tudi zato, ker jo bolj poznajo oziroma imajo tu ljudi, na katere se lahko obrnejo v primeru težav.

9.4 Preventivna dejavnost in volja do ukrepanja

9. vprašanje: Ali pred potovanjem v tujino preverite, kakšno grožnjo ugrabitve predstavljajo v državi, v katero ste namenjeni?

Graf 9.9: Preverjanje stopnje ogroženosti pred potovanji

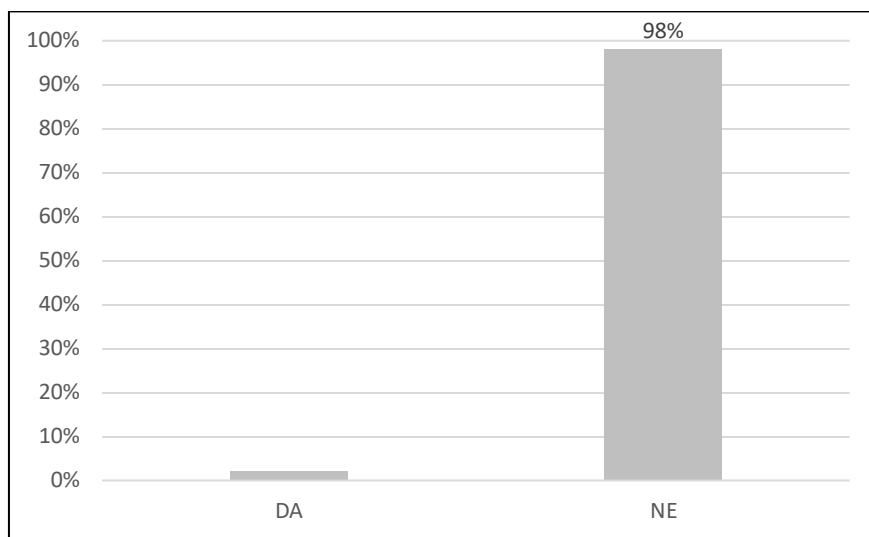
Vir: Lastni vir (2017).

Izmed vseh vprašanih je pri 9. vprašanju 23 oseb (25 %) odgovorilo, da pred potovanjem v tujino preverijo, kakšno grožnjo ugrabitve predstavljajo v državi, v katero so namenjeni, 69 oseb (75 %) pa je odgovorilo, da tega ne storijo.

Pri tem vprašanju lahko na podlagi odgovorov sklepamo, da večina anketiranih sebe ne vidi kot potencialno žrtev ugrabitve, ko se odpravi na potovanje. Zato tudi ne preverjajo stopnje ogroženosti, saj to možnost v večini zanemarijo. A s tem vidikom potovanja se vseeno ukvarja četrtina vprašanih, ki tovrstne podatke preverijo in s tem dobijo minimalnem vpogled v varnostno situacijo v izbrani državi.

10. vprašanje: Ste se kdaj udeležili tečaja/delavnice, ki bi vas na kakršen koli način pripravil(a) na potencialno ugrabitev?

Graf 9.10: Udeleževanje na tečajih/delavnicah o ugrabitvah

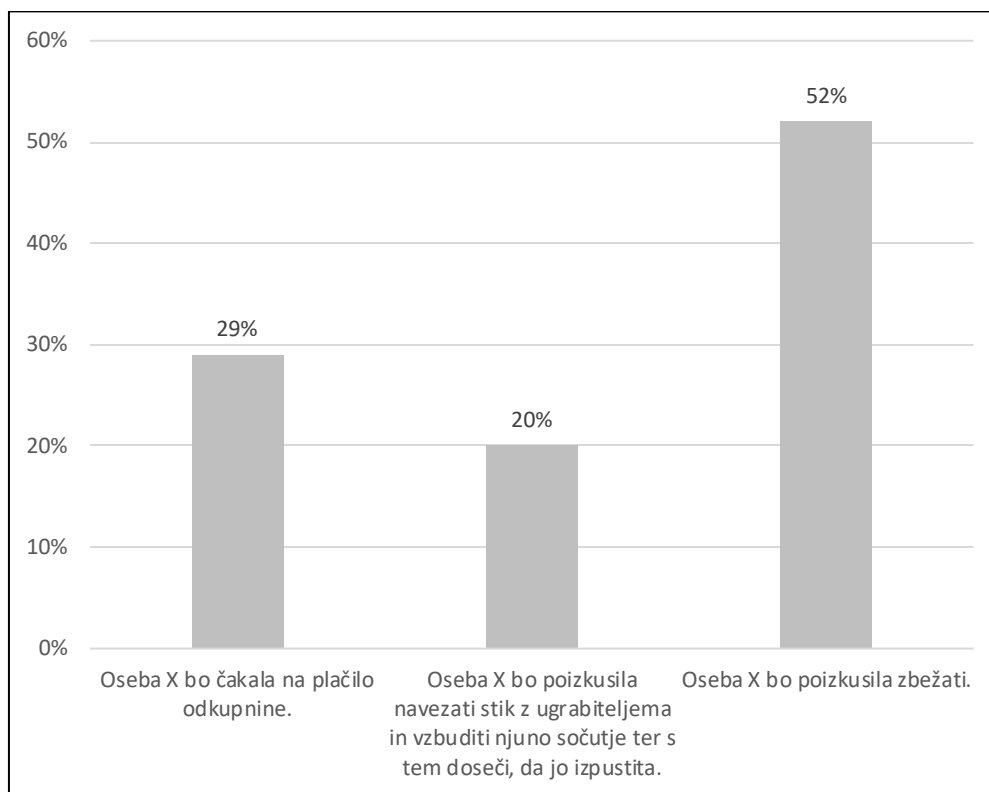
Vir: Lastni vir (2017).

Pri tem vprašanju je 90 oseb (98 %) takšnih, ki se tečaja/delavnice niso udeležili, medtem ko sta 2 anketiranca (2 %) odgovorila, da se takšnega dogodka že udeležila.

Glede na odgovore lahko sklepam, da se večina oseb v okviru izobraževanja ni udeležila tečaja, ki bi jih pripravil na potencialno ugrabitev, niti ni nikoli videla potrebe po udeleževanju na tovrstnih tečajih v prostem času. Glede na to, da se posameznik v okviru rednega izobraževanja spozna tako z osnovami prve pomoči kot ravnanja ob požaru, bi bilo smiselno v to izobraževanje vključiti tudi osnove ravnanja v primeru različnih kriminalnih oziroma terorističnih napadov, med drugim v primeru ugrabitve.

11. vprašanje: Predstavljajte si namišljeno situacijo: Osebo X sta med sprehodom ugrabila dva neznanca in jo zadržujeta na neznani lokaciji. Za njeno prostost od njenih domačih zahtevata odkupnino, v primeru neplačila pa osebi X grozi smrt. Kakšno je po vašem mnenju najverjetnejše ravnanje osebe X?

Graf 9.11: Najverjetnejše ravnanje ugrabljene osebe

Vir: Lastni vir (2017).

Vprašanje številka 11 je od anketirancev zahtevalo, da se postavijo v namišljeno situacijo in predvidijo ravnanje ugrabljene osebe v tej situaciji. 47 vprašanih (51 %) se je odločilo za možnost 'Oseba X bo poizkusila zbežati', medtem ko jih je 18 (20 %) odgovorilo, da 'bo oseba X poizkusila navezati stik z ugrabiteljema'. 26 oseb oziroma 28 % je izbralo možnost 'Oseba X bo čakala na plačilo odkupnine', 1 oseba pa na to vprašanje ni odgovorila.

S tem vprašanjem sem želel preveriti, kako bi se vprašani po lastnem mnenju odzvali v primeru ugrabitve oziroma kakšno ravnanje je po njihovem mnenju najboljše v primeru ugrabitve. Po odgovorih lahko sklepam, da bi jih nekaj manj kot tretjina na razplet počakala popolnoma pasivno in se torej ne čutijo odgovorne oziroma usposobljene ukrepati, petina oseb bi rešitev iskala v prepričevanju ugrabiteljev, medtem ko bi več kot polovica oseb poizkusila zbežati, kar nakazuje na pripravljenost in voljo za ukrepanje v neugodni situaciji.

10 Sklep in verifikacija hipotez

Džihadistične teroristične skupine uporabljajo ugrabitve tako kot del taktike zastraševanja kot tudi kot način pridobivanja finančnih sredstev. Trenutno najbolj razvpita takšna skupina, samooklicana islamska država oziroma ISIS, za razliko od Al Kaide, ki ne deluje na teritorialen način, kot glavni vir financiranja uporablja izkoriščanje naravnih virov na »osvojenih« ozemljih, pomaga pa si tudi z ugrabitvami. Boko Haram ima svoje osrednje območje delovanja v severovzhodni Nigeriji, njegovi začetki pa segajo v leto 1995, ko se je razvil iz gibanja Sahaba, ki ga je vodil Abubakar Lawan. Ugrabitve je Boko Haram v svoj *modus operandi* občutneje uvedel, ko je leta 2010 znova začel pridobivati na moči. Na začetku so bile njihove žrtve predvsem Evropejci in državljani ZDA, ki so živeli in delali v severnem delu Nigerije. Za njihovo osvoboditev so zahtevali odkupnino, plačilo pa je bilo odvisno od narodnosti in v skladu z različnimi politikami držav včasih tudi ni prišlo do plačila. Te ugrabitve so bile po obliki zelo podobne tistim, ki so jih v na jugu Nigerije izvajale skupine, kot je MEND, ki si naj bi prizadevala za emancipacijo območja delte reke Niger. V letu 2014 pa se je Boko Haram začel posluževati drugačne taktike – množičnih ugrabitev, ki jih izvaja na celotnem območju Nigerije. Na tem mestu lahko potrdim hipotezo *Ker imajo ugrabitve oziroma jemanje talcev velik psihološki učinek na celotno družbo, poleg tega pa predstavljajo tudi vir finančnih sredstev, se jih za doseganje svojih ciljev uporabljajo tudi teroristične organizacije.*

V obdobju od leta 1950 do leta 2008 se je največ odmevnih ugrabitev zgodilo v Kolumbiji, sledijo pa Italija, Mehika, Argentina in Združene države Amerike (ZDA). Če pogledamo celine, je bilo največ ugrabitev izvedenih v Evropi, sledita pa Srednja in Južna Amerika ter ZDA. Tudi kar zadeva manj medijsko podprte ugrabitve, kar predstavlja večino vseh ugrabitev, so te v porastu v več regijah, velja pa tu znova izpostaviti Latinsko Ameriko. Vse ugrabitve niso prijavljene, glede tistih, ki so oblasti znane, pa je njihov delež med letoma 1970 in 2013 spet največji v Kolumbiji. Tudi kriminalci izvajajo ugrabitve z namenom dobička ter za ustrahovanje, prisoten pa je tudi motiv onemogočanja delovanja policije. Eden od problemov, ki se pojavlja v sedanjem času, je vsekakor zabris meje med kriminalci in teroristi. Mnogi izmed najbolj aktivnih kriminalcev, ki izvajajo ugrabitve, so bili nekoč teroristi in mnogi teroristi so bili na začetku običajni kriminalci. Obe skupini sta sicer močno povezani in nudita pomoč druga drugi. Primer tega je sodelovanje med kriminalci in gverilskimi skupinami v Kolumbiji. Hipotezo *Zaradi razsežnosti delovanja kriminalnih združb, povezanih med drugim s preprodajo*

drog, in slabih možnosti delovanja državnega aparata se največ ugrabitev oseb zgodi v Kolumbiji lahko tako potrdim.

Hipotezo *Čeprav so ugrabitve predstavljene kot pogosta grožnja v medijih, se ljudje večinoma ne dojemajo kot potencialne žrtve in se zato tudi ne udeležujejo priprav na morebitno ugrabitev.* sem preveril s pomočjo 4 vprašanj v anketi, ki sem jo izvedel v okviru izdelave tega magistrskega dela. Večina ljudi je o grožnji ugrabitev slišala v medijih, kar potrjujejo odgovori na vprašanje *Preko katerega vira ste največkrat slišali o ugrabitvah v svetu?* Na to vprašanje je namreč 68 vprašanih oziroma 74 % odgovorilo, da je o ugrabitvah v svetu največkrat slišala v medijih. Pri vprašanju *Kako bi na lestvici od 1 do 10 ocenili svoj občutek varnosti?*, kjer 1 pomeni 'sploh nisem varen/varna', 10 pa 'sem popolnoma varen/varna', je večina oziroma 89 % vprašanih izbrala odgovore z vrednostjo najmanj 6. Po teh rezultatih sklepam, da se večina vprašanih počuti varne. Na vprašanje *V kolikšni meri dojemate ugrabitve kot grožnjo svoji varnosti?* so anketiranci odgovarjali s pomočjo lestvice od 1 do 10, kjer 1 predstavlja vrednost 'ugrabitve sploh niso grožnja moji varnosti', vrednost 10 pa 'ugrabitve so največja grožnja moji varnosti'. Večina vprašanih ugrabitev ne dojemajo kot grožnjo svoji varnosti, saj so bili v 58 % izbrani odgovori z vrednostjo od 1 do 4. Zadnje vprašanje, s katerim sem ovrednotil 3. hipotezo, se glasi: *Ste se kdaj udeležili tečaja/delavnice, ki bi vas na kakršen koli način pripravil(a) na potencialno ugrabitev?* Na to vprašanje je 98 % anketirancev odgovorilo, da se takšnega tečaja/delavnice še nikoli niso udeležili. Na podlagi teh štirih vprašanj lahko hipotezo potrdim.

11 Literatura

1. Berg, Dieter, Thomas Artmann, Tillmann Kratz, Katja Lührmann, Edwin Mast in Anja Milberg. 2006. *Piracy – Threat at sea: A risk analysis*. München: Munich Re Group.
2. Brown, Jennifer M. in Elizabeth A. Campbell. 2010. *The Cambridge Handbook of Forensic Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Burks, Andrew Mason. 2008. *Roman Slavery: A Study of Roman Society and Its Dependence on slaves*. Johnson City: East Tennessee State University.
4. Center for the Analysis of Terrorism. 2016. *ISIS Financing in 2015*. Paris: Center for the Analysis of Terrorism.
5. Crettez, Bertrand in Régis Deloche. 2008. A cliometric analysis of the Aldo Moro kidnapping and assassination. *Cliometrica* 3: 123–139.
6. Dolnik, Adam in Richard Pilch. 2003. The Moscoe Theater Hostage Crisis: The Perpetrators, their Tactics, and the Russian Response. *International Negotiation* 8: 577–611.
7. Engerman, Stanley L., Richard Sutch in Gavin Wright. 2003. *Slavery*. Riverside: University of California.
8. Falode, James Adewunmi. 2016. The Nature of Nigeria's Boko Haram War, 2010–2015: A Strategic Analysis. *Perspectives on Terrorism* 10 (1): 41–52.
9. Forest, James J. F. 2012. Kidnapping by Terrorist Groups, 1970-2010: Is Ideological Orientation Relevant? *Crime & Delinquency* 58 (5): 769–797.
10. Fox, Sam. 2015. *Digital kidnapping trend threatens parents who post pictures of their children on social media*. Dostopno prek: <https://www.aol.com/article/2015/07/20/digital-kidnapping-trend-threatens-parents-who-post-pictures-of/21211415/> (10. junij 2017).
11. Gaibullov, Khusrav in Todd Sandler. 2009. Hostage Taking: Determinants of Terrorist Logistical and Negotiation Success. *Journal of Peace Research* 46 (6): 739–756.
12. Gómez, Oscar A. in Des Gasper. 2013. *Human Security: A Thematic Guidance Note for Regional and National Human Development Report Teams*. New York: United Nations Development Programme, Human Development Report Office, United Nations.
13. Grizold, Anton in Bojko Bučar. 2011. Izzivi sodobne varnosti: Od nacionalne in mednarodne do človekove varnosti. *Teorija in praksa* 48 (4): 827–851.

14. Hammer, Mitchell R. 2007. *Saving Lives: The S.A.F.E. Model for Resolving Hostage and Crisis Incidents*. Westport: Praeger Security International.
15. Hennessy, Alistair. 1993. The Nature of the Conquest and the Conquistadors. *The Proceedings of the British Academy* 81: 5–36.
16. Hill, J.N.C. 2014. Boko Haram, the Chibok Abductions and Nigeria's Counterterrorism Strategy. *CTC Sentinel* 7 (7): 1–24.
17. Human Security Unit. 2009. *Human Security in Theory and Practice: An Overview of the Human Security Concept and the United Nations Trust Fund for Human Security*. New York: Human Security Unit, United Nations Trust Fund for Human Security, United Nations.
18. Hunt, Peter. 1998. *Slaves, warfare, and ideology in the Greek Historians*. Cambridge: Cambridge University Press.
19. Kirchsclaeger, Peter G. 2016. Slavery and Early Christianity – a reflection from a human rights perspective. *Acta Theologica* 23: 66–93.
20. Liu, Jiayi, Brian Francis in Keith Soothill. 2008. Kidnapping offenders: Their risk of escalation to repeat offending and other serious crime. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology* 19 (2): 164–179.
21. Loertscher, Seth in Daniel Milton. 2015. *Held Hostage: Analyses of Kidnapping Across Time and Among Jihadist Organizations*. West Point: The Combating Terrorism Center at West Point.
22. Logan, F. Donald. 2003. *The Vikings in History*. London: Routledge.
23. McGovern, Glenn P. 2010. *Targeted Violence: A Statistical and Tactical Analysis of Assassinations, Contract Killings, and Kidnappings*. Boca Raton: Taylor & Francis Group, LLC.
24. Mogorović Crljenko, Marija. 2014. The abduction of women for marriage : Istria at the beginning of the seventeenth century. *Acta Histriae* 22 (3): 617–632.
25. Moysey, Steven P. 2004. The Balcombe Street and Iranian Embassy Sieges – A Comparative Examination of Two Hostage Negotiation Events. *Journal of Police Crisis Negotiations* 4(1): 67–96.
26. Muhammad, Patricia M. 2003. The Trans-Atlantic Slave Trade: A Forgotten Crime Against Humanity as Defined by International Law. *American University International Law Review* 19 (4): 883–947.

27. National Crime Agency. 2017. *Kidnap and extortion: Sextortion (webcam blackmail)*. Dostopno prek: <http://www.nationalcrimeagency.gov.uk/crime-threats/kidnap-and-extortion/sextortion> (10. junij 2017).
28. Newton, Michael. 2002. *The Encyclopedia of Kidnappings*. New York: Facts On File, Inc.
29. Nünlist, Christian. 2013. *CSS Analyses in Security Policy: Kidnapping for Ransom as a Source of Terrorism Funding*. Zürich: Center for Security Studies.
30. O'Brien, Susan. 2008. *Criminal Investigations: Child Abduction and Kidnapping*. New York: Infobase Publishing.
31. Ochoa, Rolando. 2012. Not just the rich: new tendencies in kidnapping in Mexico City. *Global Crime* 13 (1): 1–21.
32. O'Gorman Gavin in Geoff McDonald. 2012. *Ransomware: A Growing Menace*. Mountain View: Symantec Corporation.
33. Phillips, Everard M. 2011. Pain, Suffering, and Humiliation: The Systemization of Violence in Kidnapping for Ransom. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* 20: 845–869.
34. Reeve, Simon. 2000. *One Day in September: The Full Story of the 1972 Munich Olympics Massacre and the Israeli Revenge Operation »Wrath of God«*. New York: Arcade Publishing.
35. Restrepo, Elvira Maria, Fabio Sánchez in Mariana Martínez Cuéllar. 2006. Impunity or Punishment? An Analysis of Criminal Investigation into Kidnapping, Terrorism and Embezzlement in Colombia. *Global Crime* 7 (2) 176–199.
36. Samuels, Richard J. 2010. Kidnapping Politics in East Asia. *Journal of East Asian Studies* 10: 363–395.
37. Sanders, Richard. 2003. Double Offense Problems in Kidnapping and False Imprisonment Cases. *The Florida Bar Journal* 12: 10–17.
38. Savage, Kevin, Peter Coogan in Hon Lau. 2015. *Security response: The evolution of ransomware*. Mountain View: Symantec Corporation.
39. Scheidel, Walter. 2007. *The Roman slave supply*. Stanford: Princeton/Stanford Working Papers in Classics.
40. Schofield, Tracey Ann. 2002. *Vikings*. Carthage: Teaching & Learning Company.
41. Soothill, Keith, Brian Francis in Elizabeth Ackerley. 2007. Kidnapping: A Criminal Profile of Persons Convicted 1979–2001. *Behavioral Sciences and the Law* 25: 69–84.

42. Symantec. 2016. *An ISTR Special Report: Ransomware and Businesses 2016*. Mountain View: Symantec Corporation.
43. State Security Department of the Republic of Lithuania. 2016. *National Security Threat Assessment*. Vilnius: State Security Department of the Republic of Lithuania Second Investigation Department under the Ministry of National Defence.
44. Svete, Uroš in Anja Kolak. 2011. Varnostna relevantnost kibernetkega prostora v obdobju Web 2.0 = Cyberspace security relevance in the time of Web 2.0. *Sodobni vojaški izzivi* 13(3): 21–40.
45. Uyar, Mesut in Edward J. Erickson. 2009. *A Military History of the Ottomans*. Santa Barbara: Greenwood Publishing Group.
46. Vásquez, Ian in Tanja Porčnik. 2016. *The Human Freedom Index 2016: A Global Measurment of Personal, Civil and Economic Freedom*. Washington D.C.: Cato Institute.
47. Vogrin, Andreja, Iztok Prezelj in Bojko Bučar. 2008. *Človekova varnost v mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
48. Voss, Christopher T. 2004. Crisis Negotiation: A Counter-Intuitive Method to Disrupt Terrorism. *Studies in Conflict & Terrorism* 27: 455–459.
49. Wright, Richard P. 2009. *Kidnap for Ransom: Resolving the Unthinkable*. Boca Raton: Taylor & Francis Group, LLC.
50. Yilmaz, Gülay. 2011. *The Economic and Social Roles of Janissaries in a 17th Century Ottoman City: The Case of Istanbul*. Montreal: Institute of Islamic Studies.
51. Yun, Minwoo in Mitchel Roth. 2008. Terrorist Hostage-Taking and Kidnapping: Using Script Theory to Predict the Fate of a Hostage. *Studies in Conflict & Terrorism* 31: 736–748.
52. Združeni narodi. Generalna skupščina. 1979. *Mednarodna konvencija zoper jemanje talcev*. Sprejeta 17. decembra 1979.

Priloga A – Anketni vprašalnik

Spoštovani. Sem Marko Berkopec in v okviru izdelave magistrskega dela z naslovom Ugrabitve kot grožnja človekovi varnosti sem se odločil izvesti kratko anketo, s katero želim preveriti, kako ljudje dojemamo ugrabitve v njihovih različnih pojavnih oblikah. Prosim vas, da si vzamete nekaj minut časa in odgovorite na spodnja vprašanja. Anketa je anonimna, njeni izsledki pa bodo uporabljeni zgolj v okviru magistrskega dela. Za odgovore se vam že vnaprej zahvaljujem.

Q1 – Ali ste že kdaj bili v tujini (v državi izven matične – Slovenije)?

☐ DA

☐ NE

Q2 – Kako pogosto potujete v države izven Evrope?

☐ Večkrat letno

☐ Vsako leto

☐ Vsakih 5 let

☐ Redkeje kot vsakih 5 let

☐ Nikoli

Q3 – Kako bi na lestvici od 1 do 10 ocenili svoj občutek varnosti?

1 – Sploh 2 3 4 5 6 7 8 9 10 – Sem popolnoma
nisem varen/varna.
varen/varna.

Q4 – V kolikšni meri dojemate ugrabitve kot grožnjo svoji varnosti? Ocenite na lestvici od 1 do 10.

1 – Ugrabitve 2 3 4 5 6 7 8 9 10 – Ugrabitve so
sploh niso največja grožnja moji
grožnja moji varnosti.
varnosti.

Q5 – Na kateri celini se po vašem mnenju zgodi največ ugrabitev?

- ☐ Afrika
- ☐ Antarktika
- ☐ Azija
- ☐ Avstralija (Oceanija)
- ☐ Evropa
- ☐ Severna Amerika
- ☐ Južna Amerika

Q6 – Preko katerega vira ste največkrat slišali o ugrabitvah v svetu?

- ☐ Mediji
- ☐ Filmi
- ☐ Socialna omrežja
- ☐ Drugo

Q7 – Ugrabitve izvajajo različni deležniki. Kdo po vašem mnenju ugrabi največ ljudi?

- ☐ Teroristi
- ☐ Pirati
- ☐ Kriminalci
- ☐ Obveščevalne službe
- ☐ Drugo

Q8 – Ali menite, da vas ugrabitelji bolj ogrožajo v Sloveniji ali v tujini?

- ☐ V Sloveniji
- ☐ V tujini

Q9 – Ali pred potovanjem v tujino preverite, kakšno grožnjo ugrabitve predstavljajo v državi, v katero ste namenjeni?

- ☐ DA
- ☐ NE

Q10 – Ste se kdaj udeležili tečaja/delavnice, ki bi vas na kakršen koli način pripravil(a) na potencialno ugrabitev?

- ☐ DA
- ☐ NE

Q11 – Predstavljajte si namišljeno situacijo: Osebo X sta med sprehodom ugrabila dva neznanca in jo zadržujeta na neznani lokaciji. Za njeno prostost od njenih domačih zahtevata odkupnino, v primeru neplačila pa osebi X grozi smrt. Kakšno je po vašem mnenju najverjetnejše ravnanje osebe X?

- ☐ Oseba X bo čakala na plačilo odkupnine.
- ☐ Oseba X bo poizkusila navezati stik z ugrabiteljema in vzbuditi njuno sočutje ter s tem doseči, da jo izpustita.

☐ Oseba X bo poizkusila zbežati.

SPOL

☐ Moški

☐ Ženski

V katero starostno skupino sodite?

☐ Do 19 let

☐ 20–29 let

☐ 30–39 let

☐ 40–49 let

☐ 50–59 let

☐ 60 let ali več

Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?

☐ I. stopnja: nedokončana OŠ

☐ II. stopnja: dokončana OŠ

☐ III. stopnja: nižje poklicno izobraževanje (2-letno)

☐ IV. stopnja: srednje poklicno izobraževanje (3-letno)

☐ V. stopnja: gimnazijsko, srednje poklicno tehniško izobraževanje, srednje tehniško oziroma drugo strokovno izobraževanje

☐ VI/1. stopnja: višješolski program (do 1994), višješolski strokovni program

☐ VI/2. stopnja: specializacija po višješolskem programu, visokošolski strokovni programi oziroma visokošolski strokovni in univerzitetni program (1. bol. st.)

☐ VII. stopnja: specializacija po visokošolskem strokovnem programu, univerzitetni program oziroma magisterij stroke (2. bol. st.)

☐ VIII/1. stopnja: specializacija po univerzitetnem programu, magisterij znanosti

☐ VIII/2. stopnja: doktorat znanosti